

STYREMEDLEMMERS ERSTATNINGSANSVAR I INSOLVENTE AKSJESELSKAPER

Kandidatnummer: 557
Leveringsfrist: 25.04. 2008

Til sammen 16 603 ord

22.04.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.....</u>	<u>1</u>
1.1	Oppgavens tema og problemstilling.....	1
1.2	Rettskilder	3
1.3	Erstatningsmessig skade	4
1.3.1	Erstatningsmessig skade	4
1.3.2	Ansvarsgrunnlag	4
1.3.3	Aksjelovens ansvarsregler	5
1.4	Selskapsrettslige utgangspunkter.....	5
1.4.1	Hensynet til å sikre selskapskapitalen.....	5
1.4.2	Selskapet som rettssubjekt	6
<u>2</u>	<u>STYRETS OPPGAVER.....</u>	<u>7</u>
2.1	Ansvarsforsikring og andre måter å begrense styrets ansvar på.....	9
2.1.1	Innledende bemerkninger	9
2.1.2	Styreansvarsforsikring	9
2.1.3	Skadesløserklæringer	11
<u>3</u>	<u>KREDITORS, SELSKAPETS ELLER KONKURSOETS ERSTATNINGSKRAV.....</u>	<u>13</u>
3.1	Skillet mellom fellesskapets og enkeltkreditorens tap.....	13
3.1.1	Innledende bemerkninger	13
3.1.2	Den skadelidte interesse	14
3.1.3	Selskapsinteressen	21
3.2	Konkurrerende krav (aksjeloven § 17-6)	23
3.3	Ansvar som følge av at selskapet har drevet for kreditors regning	24

3.3.1	Styrets plikt til å begjære oppbud	24
3.3.2	Kan brudd på oppbudsplikten medføre erstatningsansvar?	25
3.3.3	Hvem er skadelidt ved brudd på oppbudsplikten?	25
3.4	Skade påført selskapet.....	29
3.4.1	Rettstilstanden i dag.....	29
3.4.2	Konkursloven § 118, 2 ledd.....	29
3.5	Prosessuelle spørsmål	31
<u>4</u>	<u>ENKELTKREDITORS SÆRKRAV</u>	<u>32</u>
4.1	Innledende bemerkninger	32
4.2	Culpanormen	33
4.2.1	Culpa i forbindelse med inngåelse av kontrakt	33
4.2.2	Når inntre opplysningsplikt om selskapets sviktende økonomi?	34
4.2.3	Innholdet i culpanormens subjektive side ved brudd på opplysningsplikten	36
4.2.4	Forholdet mellom selskapets revisor og selskapets styre.....	38
4.2.5	Culpa in contractu.....	40
4.3	Erstatningsplikt på grunn av at selskapet ikke har forsvarlig egenkapital	42
4.3.1	Aksjelovens §§ 3-4 og 3-5	42
4.3.2	Answarets forhold til erstatningsmessig skade	44
4.3.3	Uaktsomhetsvurderingen ved underfinansiert selskap	47
4.4	Erstatningsutmålingen	50
<u>5</u>	<u>MULIGE VIRKNINGER FOR ENKELTKREDITORS KRAV OM ERSTATNING SOM FØLGE AV TVISTELOVENS REGLER OM GRUPPESØKSMÅL</u>	<u>53</u>
<u>6</u>	<u>OPPSUMMERING OG KONKLUSJON.....</u>	<u>56</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>58</u>
<u>8</u>	<u>RETTSPRAKSIS.....</u>	<u>59</u>

8.1	Høyesterettsdommer	59
8.2	Lagmannsrettsdommer	60
8.3	Byrettsdommer	61
<u>9</u>	<u>LOVREGISTER</u>	<u>61</u>
<u>10</u>	<u>OFFENTLIGE PUBLIKASJONER</u>	<u>62</u>

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og problemstilling

Styremedlemmer i aksjeselskaper kan under spesielle omstendigheter bli holdt personlig ansvarlige for feil de begår under utøvelsen av sine verv i styret, se asl. § 17-1:

”(1) Selskapet, aksjeeier eller andre kan kreve at daglig leder, styremedlem, medlem av bedriftsforsamlingen, gransker eller aksjeeier erstatter skade som de i den nevnte egenskap forsettlig eller uaktsomt har voldt vedkommende.

(2) Selskapet, aksjeeier eller andre kan også kreve erstatning av den som forsettlig eller uaktsomt har medvirket til skadevolding som nevnt i første ledd. Erstatning kan kreves av medvirkeren selv om skadevolderen ikke kan holdes ansvarlig fordi han heller hun ikke har utvist forsett eller uaktsomhet.”

For at erstatningsansvar skal oppstå må de alminnelige vilkårene i erstatningslæren som ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng og skade være til stede.

Emnet for den videre fremstillingen er hvilke betingelser som må oppfylles for at styremedlemmer i aksjeselskaper kan holdes erstatningsansvarlige for de feil de begår under utførelsen av sitt styrearbeid når selskapet er insolvent eller går konkurs.

Medlemmene av et selskaps styre plikter å utføre sine verv på en slik måte at de handler i tråd med selskapets og aksjonærenes interesser. Styremedlemmenes handlemåte vil også kunne ha virkninger for selskapets medkontrahenter. Spørsmålet om styremedlemmenes erstatningsansvar oppstår i de tilfeller der styremedlemmene uaktsomt påfører selskapets kreditorer tap som selskapet ikke er i stand til å dekke.

Av plasshensyn vil jeg ikke drøfte om et mulig erstatningsansvar for medlemmer av selskapets bedriftsforsamling eller for selskapets daglig leder. Dette da mye av det som drøftes i oppgaven også vil gjelde tilsvarende for selskapets tillitsmenn og ansatte.

Når det gjelder forholdet til selskapets revisor, så regnes han kun som en oppdragstaker for selskapet. Revisor blir også valgt av selskapets generalforsamling asl § 17-1. Rettspraksis sier klart at revisor kan bli holdt erstatningsansvarlig overfor selskapets kreditorer, se Ytternesdommen Rt-1993-1399. Revisors oppgaver er annerledes enn styrets oppgaver, og det vil derfor ikke være hensiktsmessig å behandle dem i denne oppgaven.

Jeg vil se på rettsstillingen i aksjeselskaper. Aksjeselskaper er selskaper med begrenset ansvar, og det er i slike selskaper oppgavens problemstilling har størst praktisk interesse.

Jeg velger derfor å avgrense oppgaven mot solvente selskaper, da selskapet i slike tilfeller vil ha midler nok til å dekke eventuelle erstatningskrav. Kreditor vil heller ikke ha lidt noe økonomisk tap, da han får dekning gjennom selskapet, og vil følgelig ikke ha noe krav mot selskapets styremedlemmer.

Videre velger jeg også å avgrense mot internasjonal rett, da jeg synes de mest interessante aspektene ved oppgaven er dagens rettstilling i Norsk rett.

Rettspraksis behandler i stor grad aktsomhetsnormen for aksjeselskapers styremedlemmer. Retten foretar i slike saker en skjønnsmessig helhetsvurdering av om styremedlemmene har handlet uaktsomt i de konkrete tilfellene.

I den videre fremstilling vil jeg forklare hva styremedlemmers erstatningsansvar går ut på, og vise hva som skal til for at erstatningsansvar oppstår, herunder om styremedlemmet har en selvstendig plikt til å foreta en vurdering av selskapets økonomi. Hvis det finnes en slik plikt vil dette ikke automatisk fritta styremedlemmet for sitt ansvar selv om revisor foretar

sine vurderinger. Jeg vil også vise de ulike måter aksjeselskaper kan begrense styrets ansvar på, og forklare hvordan disse begrensningene fungerer i realiteten.

Jeg vil også se på om styremedlemmet har en opplysningsplikt overfor selskapets medkontrahenter til å opplyse om selskapets dårlige økonomi, og når denne opplysningsplikten inntreffer. Avslutningsvis vil jeg se på om selskapets styremedlemmer kan bli erstatningsansvarlige overfor medkontrahent på bakgrunn av at selskapet er underfinansiert.

Jeg vil også se på om hva som skjer prosessuelt dersom en enkeltkreditor reiser erstatningssak for et krav som egentlig tilkommer selskapet. Spørsmålet blir da om saken skal avvises eller om styremedlemmet må frifinnes.

Jeg vil også se på hvilke konsekvenser tvistelovens regler om gruppesøksmål i tvistelovens kapittel 35 kan få for enkeltkreditorer med særlige tap sin adgang til å gå sammen om erstatningssøksmål mot et selskaps styremedlemmer.

Den rettslige vurderingen i oppgaven blir derfor om enkeltforfølgende kreditorer kan fremme krav om erstatning mot et selskaps styremedlemmer for å få dekket sine tap, selv om styremedlemmet ikke er erstatningsansvarlig overfor selskapet.

1.2 Rettskilder

Det er på dette området, spesielt i årene etter at den nye aksjeloven trådte i kraft i 1997, lite Høyesterettspraksis. Jeg henviser derfor en del til Lagmannsrettspraksis. Disse har i utgangspunktet ikke så stor vekt som rettskilde¹. Men lagmannsrettsdommene på dette området samsvarer i stor grad med de Høyesterettsavgjørelser vi har på området, noe som taler for å ilegge dem større vekt.

¹ Torstein Eckhoff, rettskildelære 5 utgave ved Jan E. Helgesen 2000 s 162¹

1.3 Erstatningsmessig skade

1.3.1 Erstatningsmessig skade

Utgangspunktet for all erstatningsrett er at noen må ha blitt påført en skade. Når det gjelder styremedlemmenes erstatningsansvar må den som krever erstatning ha blitt påført et økonomisk tap som følge av den skadevoldende handlingen. Det er dette vilkåret som volder størst problemer på dette området. Spørsmålet blir derfor om styremedlemmets uaktsomme adferd er erstatningsbetingende overfor selskapet, kreditorene eller om det er erstatningsbetingende overfor begge? Aarum mener at kreditorenes interesser som utgangspunkt ikke er erstatningsmessig vernet så lenge selskapet er solvent².

Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 3.

1.3.2 Ansvarsgrunnlag

Styremedlemmenes erstatningsansvar overfor enkeltkreditor er et culpaansvar.

Det vil si at den handling eller unnlattelse styremedlemmet har begått må kunne bebreides ham. Culpanormen deles inn i en objektiv og en subjektiv vurdering. Den objektive går ut på om styremedlemmet har gjort noe som kan bebreides ham. I dette tilfellet brutt de plikter som man har som medlem av et aksjeselskaps styre. Den subjektive vurderingen vil være om styremedlemmet har utvist skyld, om bruddet på hans plikter som styremedlem er uaktsomt. Jeg vil komme nærmere inn på dette senere i oppgaven.

² Kristin Normann Aarum, Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper s 154

1.3.3 Aksjelovens ansvarsregler

Asl § 17-1 gjelder bare selskapets krav mot sine styremedlemmer. Dette er en endring som kom med den nye aksjeloven av 1997. I den gamle aksjelov av 1975 hjemlet § 15-1 også krav fra enkeltkreditorer.

Etter som asl § 17-1 ikke hjemler krav fra enkeltkreditorer må dette ansvaret hjemles i de alminnelige ulovfestede erstatningsregler. Forarbeidene til aksjeloven 1997 sier ikke noe om hvorfor erstatningsansvarsregelen ble innsnevret i den nye aksjeloven. Men man må ut fra rettspraksis si at et slikt ansvar fremdeles foreligger, selv om vi ikke har en lovregel som uttrykkelig hjemler det.

Styremedlemmenes erstatningsansvar er et individuelt ansvar. Man må derfor foreta en separat vurdering av forholdet for hvert enkelt styremedlem. Men blir flere styremedlemmer erstatningsansvarlige, er de solidarisk ansvarlige for å dekke det økonomiske tapet, se skl § 5-3 nr.1. Det er ikke uvanlig at flere styremedlemmer blir erstatningsansvarlige for samme handling eller unnlattelse.

1.4 Selskapsrettslige utgangspunkter

1.4.1 Hensynet til å sikre selskapskapitalen

I forarbeidene til aksjeloven sier departementet:³

”Siden selskapsdeltakernes ansvarsbegrensning er det som i første rekke skiller et aksjeselskap fra andre virksomhetsformer, er det naturlig at aksjeloven inneholder regler som har til formål å avbøte enkelte uheldige virkninger av denne ansvarsbegrensningen. Dette gjelder i første rekke regler som pålegger deltakerne å gjøre et innskudd i selskapet, regler som skal sikre at denne innskuddsforpliktelsen er reell, og

³ Ot prp nr 23 (1996-97) på s 14

regler som skal hindre at deltakerne på en ulovlig måte får sitt innskudd tilbake. Hensynet til selskapets kreditorer er derfor et av de grunnleggende hensyn som aksjeloven bør ivareta.”

Dette tilsier at det er lovgivers ønske at aksjeloven skal ha et fokus på selskapets egenkapital. Det er også i tilknytning til reglene som beskytter selskapskapitalen at aksjeloven 1997 innførte nye og strengere regler som har betydning for styrets erstatningsansvar. Spesielt kan man nevne § 3-4 som krever at selskapet skal ha en forsvarlig egenkapital og § 3-5 som oppstiller hva styret skal gjøre hvis egenkapitalen er under det som må regnes som forsvarlig.

1.4.2 Selskapet som rettssubjekt

Aksjeselskaper er selskaper med ansvarsbegrensning for sine aksjonærer/eiere. Det vil si at aksjonærene ikke kan være ansvarlige for større beløp enn det de har gått inn i selskapet med som aksjekapital jf. asl §§ 1-1 og 1-2. Dette medfører at aksjeselskaper er selvstendige rettssubjekter. Kreditorer kan derfor som hovedregel ikke kreve sine tap erstattet av aksjonærene, men må få disse dekket av selskapet. Som tidligere nevnt vil kreditor få dekket sine tap av selskapet hvis selskapet er solvent, og han vil derfor ikke lide noe erstatningsmessig tap.

Ettersom aksjeselskaper er selskaper med begrenset ansvar, skal det en del til for at kreditor skal kunne gå bak denne ansvarsbegrensningen og kreve erstatning av styremedlemmer eller aksjonærer direkte.⁴

Man må derfor ta utgangspunkt i aksjeselskapenes ansvarsbegrensning når man skal vurdere om styremedlemmene kan være erstatningsansvarlige.

⁴ Rt-1991-119 s 123

2 Styrets oppgaver

Aksjeloven § 6-1 slår fast at aksjeselskaper skal ha et styre. Hovedregelen er at hvis selskapet har aksjekapital på mer enn 1 million kroner må det ha et styre med minst 3 medlemmer, har selskapet mindre enn 1 million i aksjekapital kan styret ha mindre enn 3 medlemmer se asl. § 6-1(1). Et aksjeselskaps styre er ansvarlig for forvaltningen av selskapet, se asl. § 6-12 (1) 1 punktum der det står at ” forvaltningen av selskapet hører inn under styret”. Dette tilsier at forvaltningen av selskapet er et ansvar for hele styret, og ikke de enkelte styremedlemmer, men styret kan imidlertid delegere dette ansvaret til de enkelte styremedlemmer eller andre.⁵ Videre sier bestemmelsen at styret skal sørge for at virksomheten er forsvarlig organisert, se paragrafens 1 ledd 2 punktum. Forvaltningen av selskapet er etter dette en plikt til å lede forvaltningen av selskapet, ikke en plikt til å utføre all forvaltning selv.⁶ Organisering av selskapet og vesentlige endringer i denne vil ut fra dette ligge inn under styrets ansvar. Etter asl.§§ 6-30 og 6-31 kan styret også representere selskapet utad, eller gi fullmakt til andre i styret eller andre i selskapet slik at de kan representere selskapet utad.

Etter asl. § 6-12(3) plikter styret å holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og føre kontroll med at selskapets regnskap og andre formuesforvaltning er i orden. Ved å ha slik kontroll som 3 ledd sier, vil medlemmene av styret ha tilstrekkelig kunnskaper om selskapets økonomiske stilling slik at de kan gi de nødvendige opplysninger om dette til selskapets medkontrahenter.⁷ En slik kontroll kan oppnås gjennom å ha fagfolk innen regnskap eller å ansette en ekstern regnskapsfører. Men styret har likevel en selvstendig plikt til å holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling, og å innhente relevante opplysninger om denne, så vel som å gjøre opp sin egen mening om selskapets formuesforvaltning.

⁵ Norsk Lovkommentar 2005 bind 3 side 2743 fotnote 1017

⁶ Andenæs, Aksjeselskaper og Allmennaksjeselskaper (2006) s. 379 (senere kalt Andenæs)

⁷ Andenæs s. 380

I følge asl.§ 6-13 skal styret føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets øvrige virksomhet. Dette kan ses som en del av styrets forvaltningsansvar. Både §§ 6-12 og 6-13 inneholder betydelige kontrollelementer, så dette må ses som en av de viktigste oppgavene til styret i et aksjeselskap.

Loven inneholder også mange spesialbestemmelser om hva som er styrets oppgaver. Disse bestemmelsene er nært knyttet til de mer generelle bestemmelsene i aksjeloven som omhandler forvaltning og tilsyn, og kan i en del tilfeller sies og presisere og utvide disse pliktene.

Aksjeloven krever at selskapet skal ha en forsvarlig egenkapital, asl.§ 3-4. Det er hvilken virksomhet og i hvilket omfang virksomheten drives og hvilken risiko den utgjør, som avgjør hva som er forsvarlig egenkapital. I sin begrunnelse for regelen sier departementet:⁸

”..en slik rettslig standard gir selskapets ledelse en påminnelse og en oppfordring til å foreta fortløpende vurderinger av selskapets økonomiske stilling, og til å iverksette nødvendige tiltak. En plikt til å foreta en slik vurdering ligger for så vidt innebygget i hele systemet, men det har etter departementet syn en egenverdi at kravet fremgår av loven.”

Formålet med bestemmelsen i asl.§ 3-4 er i følge forarbeidene å verne selskapets kreditorer. Dette fordi kreditorenes dekningsobjekt er selskapets aktiva.⁹

Asl.§ 3-5 omhandler styrets handleplikt når egenkapitalen ikke lengre er forsvarlig. Denne regelen bestemmer at styret ”straks” må behandle saken, hvis egenkapitalen er lavere enn det som er ”forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet”. Her må det foretas en helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle. Det er imidlertid, i følge forarbeidene, den reelle egenkapital som er det man skal gå etter, ikke den regnskapsmessige egenkapital.¹⁰ Asl.§ 3-5 pålegger videre styret å kalle inn selskapets

⁸ Ot prp nr 23 1996-97 s 51

⁹ Ot prp nr 36 1993-94 s 67, 74

¹⁰ Ot prp nr 36 1996-97 s 52

generalforsamling og redegjøre for selskapets økonomiske stilling. Styret skal også foreslå tiltak for å rette opp selskapets egenkapital slik at den igjen kan bli forsvarlig. Finner styret ikke grunn til å komme med forslag til tiltak, eller at selskapets økonomi er i en slik forfatning at tiltak ikke kan påregnes å fungere, skal det foreslå selskapet oppløst, se asl.§ 3-5 siste ledd.

2.1 Ansvarsforsikring og andre måter å begrense styrets ansvar på

2.1.1 Innledende bemerkninger

Det er i dag vanlig at aksjeselskaper oppretter forsikringsordninger for de som sitter i selskapets styre. For bare noen år siden var ikke dette så vanlig, men den utviklingen som har skjedd på dette området i den senere tid, og med det fokus som har vært på hvilket ansvar styret faktisk har, så velger nå flere selskaper enn tidligere å benytte seg av muligheten til å tegne ansvarsforsikring på vegne av sine styremedlemmer.

Styreansvarsforsikringen regnes som en del av styrehonoraret.

Men aksjeselskapene kan også velge å opprette forhåndsavtaler om ansvarsbegrensning og beslutte at styremedlemmene skal være fri for ansvar for de feil de kan gjøre i sin stilling som medlem av selskapets styre.¹¹

Jeg skal i den videre fremstilling forklare forskjeller på de forskjellige måter å regulere styrets ansvar på.

2.1.2 Styreansvarsforsikring

Flere forsikringsselskaper tilbyr aksjeselskaper en form for styreansvarsforsikring. Dette er en type forsikring som beskytter styremedlemmene for det personlige ansvar de har for feil

¹¹ Bugge Reiersen Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper (2007) s 8 (heretter Bugge Reiersen)

de gjør under utøvelse av sine gjerninger som styremedlemmer i et aksjeselskap, se asl. § 17-1.

Dette er en formuesskadeforsikring, og tegnes i hovedsak av selskapet for styremedlemmene. Ansvarsforsikringen kan tegnes for hele styret samlet, eller for ett og ett styremedlem, men det vanlige er å tegne ansvarsforsikring for hele styret samlet.

Styremedlemmene kan også tegne forsikring selv som dekker den enkelte styremedlems ansvar i ulike selskaper.¹²

Dette er den mest vanlige måten å begrense den risiko som styreansvar medfører på.¹³

Styreansvarsforsikring er en forsikringsordning som går inn under Forsikringsavtalelovens generelle regler. I tillegg omfattes den av individuelle avtale vilkår, forsikringsbevis, standardvilkår og de generelle vilkår det enkelte forsikringsselskap setter.¹⁴

Styreansvarsforsikring virker slik at hvis det oppstår ansvar, så vil skadelidte måtte gå på forsikringsselskapet i stedet for å gå på styremedlemmet personlig. Om aksjeselskapet skal opprette en styreansvarsforsikring, så må dette vedtas på generalforsamlingen jf asl. § 6-10.

Dette er en regel som regulerer styrehonorar, men som tidligere nevnt går styreansvarsforsikringen inn under styrehonoraret, og er følgelig omfattet av asl. § 6-10.¹⁵

Det er selskapet som oppretter styreansvarsforsikringen, og styremedlemmene vil derfor, i henhold til Fal. § 7-5, bli å regne som medforsikret. Dette innebærer at styremedlemmene skal varsles om ting som har betydning for deres forsikringsdekning, slik som om selskapet velger å avslutte styreansvarsforsikringen, slutter å betale den slik at den ikke dekker styremedlemmet lengre og lignende situasjoner som kan oppstå, og som det er viktig at medforsikrede får opplysninger om.

Dekningsområdet for styreansvarsforsikringen er styremedlemmenes personlige erstatningsansvar overfor selskapet og tredjemenn etter asl. § 17-1 1 ledd. Forsikringen

¹² Bugge Reiersen s 8

¹³ Bugge Reiersen s 162

¹⁴ Bugge Reiersen s 163

¹⁵ Bugge reiersen s 168-169

gjelder som hovedregel kun formuesskade, men ansvarsområdet er nedtegnet i forsikringsvilkårene. Det er heller uvanlig at slik styreansvarsforsikring omfatter person- eller ting skade.¹⁶ Forsikringen kan gjelde hvert enkelt styremedlem, eller dekke styret som helhet. Det er brudd på de spesielle ansvarsreglene i aksjeselskapsloven som utløser ansvar. Eksempler på disse reglene er asl. §§ 3-4, 3-5, 3-7 2 ledd og 16-12 1 ledd 2 punktum.

Det er vanlig at styreansvarsforsikringen i vilkårene har unntak fra dekning ved en rekke tilfeller. Det mest vanlige er ved straffbare handlinger, brudd på styremedlemmets lojalitetsplikt overfor selskapet, styremedlemmets ansvar overfor mor- og datterselskap og andre selskaper innen samme konsern som forsikringstakeren. Videre kan vilkårene sette unntak fra dekning der det kan komme interessekonflikter mellom forsikringstakers og skadelidtes interesser, der de har de samme eierinteressene i samme selskap, og i tilfeller der den/de forsikrede eller deres familie har majoriteten av eierinteressene i samme selskap.¹⁷

Det at mange styremedlemmer er forsikret gjennom slike styreansvarsforsikringer påstås å føre til flere saker på dette området. Begrunnelsen for dette er at hvis det ansvarlige styremedlem har forsikring, så vil det være økte muligheter for økonomisk kompensasjon, og derfor lettere for skadelidte å gå til sak. Dette er det vanskelig å undersøke om stemmer, da de fleste slike saker, der styremedlemmet er forsikret, blir avgjort ved forlik og dermed finnes det ikke statistikk over hvor mange saker dette gjelder.¹⁸

2.1.3 Skadesløserklæringer

Skadesløserklæringer er en annen måte å begrense styremedlemmenes ansvar på. Dette er en form for løfte om å dekke det tap en annen har pådratt seg. Når det gjelder styreansvar vil det si at en annen tar på seg og dekke de eventuelle fremtidige økonomiske ansvar et

¹⁶ Bugge Reiersen s 173

¹⁷ Bugge Reiersen s 178

¹⁸ Bugge Reiersen s 182

eller flere styremedlem pådrar seg. Styremedlemmet(ene) blir da skadesløs for det ansvar det/de pådrar seg.

En slik skadesløserklæring kan gis av hvem som helst, og erklæringen sikrer styremedlemmet mot det økonomiske tap som dekkes av erklæringen.¹⁹

En annen måte å forhåndsregulere ansvaret for styremedlemmene er en beslutning om ansvarsfrihet heller forhåndsavtale om ansvarsbegrensning etter asl.§ 17-3(2). Men dette er en avtale som kun begrenser styremedlemmenes ansvar i forhold til selskapet og som begrenses av reglene i asl.§§ 17-4 flg. En slik avtale om ansvarsbegrensning eller ansvarsfrihet må besluttes av generalforsamlingen, se asl.§ 17-3 og regnes derfor som en del av styregodtgjørelsen.²⁰ Følgelig vil en skadesløserklæring være en bedre løsning for styremedlemmet, og gi en bedre dekning for risikoen for økonomisk tap enn bare en avtale om ansvarsfrihet eller ansvarsbegrensning fra selskapet.

Asl.§ 6-17 setter et forbud mot at styremedlemmer, daglig leder eller andre ansatte i selskapet mottar godtgjørelse fra andre enn selskapet. Bugge Reiersen uttaler i Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper s. 194:

”Bestemmelsen rammer således bare godtgjørelse i forbindelse med enkeltstående transaksjoner på selskapets vegne. I praksis er det nok mest vanlig at skadesløserklæringer som avgis av aksjeeiere eller andre tredjemenn, avgis i forbindelse med styrevervet som sådan... Slike alminnelige skadesløserklæringer rammes ikke av forbudet i asl.§ 6-17.”

Dersom skadesløserklæringen derimot avgis i forbindelse med et spesielt tilfelle, eller en enkelt rettshandel vil denne erklæringen måtte regnes som godtgjørelse fra andre enn selskapet etter asl.§ 6-17(1) 1 punktum.²¹

¹⁹ Bugge Reiersen s 187

²⁰ Bugge Reiersen s 193

²¹ Bugge Reiersen s 194

Ansvarsforsikring og skadesløserklæringer vil etter dette være enkle midler for selskapet og dets styremedlemmer for å øke styremedlemmenes trygghet i sin utførelse av tillitsverv i aksjeselskaper. Det at antallet ansvarsforsikringer har økt siden 90 tallet tyder på at mange selskaper ønsker å gjøre sine tillitsvalgte tryggere i sitt virke som styremedlemmer. Hvor vanlig det er med skadesløserklæringer er vanskelig å si, da dette er noe som behandles internt i selskapene og det er ikke enkelt å få noen registrert statistikk på dette.

3 Kreditors, selskapets eller konkursboets erstatningskrav

3.1 Skillet mellom fellesskapets og enkeltkreditorens tap

3.1.1 Innledende bemerkninger

Dersom styremedlemmet har opptrådt på en slik måte at det kan regnes som uaktsomt, og denne uaktsomheten har medført økonomisk tap, vil dette kunne medføre at det utløses erstatningsplikt. Spørsmålet blir når kreditorfellesskapet eller selskapet har lidt tap, og når en enkeltkreditor kan sies å ha blitt påført tapet direkte. Dette er et område der det er motstridende oppfatninger i teorien. Men det er viktig å avklare dette, da det er viktig å finne ut om vilkåret om erstatningsmessig skade er oppfylt før man kan ta stilling til om en enkeltkreditor kan kreve erstatning.

3.1.2 Den skadelidte interesse

Det første man må se på er hvem styremedlemmets uaktsomhet går ut over. Hvem som blir skadelidende ved den uaktsomme og ansvarsbetingede handlingen.

Vilkåret om erstatningsmessig skade er i utgangspunktet oppfylt der det kan sies at en enkeltkreditor har blitt påført et særlig tap som følge av styremedlemmets ansvarsbetingende handling eller unnlatelse. Handlingen må derfor være rettet direkte mot denne enkeltkreditoren. Hvis derimot styremedlemmet ikke har vært med på å forvalte selskapet i henhold til reglene i asl. § 6-12, slik at forvaltningen av selskapet ikke har vært forsvarlig, vil det være selskapet og kreditorfellesskapet som har vært skadelidende. Videre vil det at styremedlemmet med sin uaktsomhet har skadet selskapets formuesmasse føre til at det kun er selskapet og selskapets konkursbo som kan fremme et eventuelt erstatningskrav. Det er selskapet som regnes som skadelidt, selv om kreditorenes muligheter til å få dekket sine krav er nedsatt som følge av uaktsomheten. Dette fordi kreditorinteressen anses som en del av selskapsinteressen. Dette synspunktet finner man støtte for i rettspraksis.

Spørsmålet om den skadelidte interesse har vært oppe i tre viktige høyesterettsdommer fra 1993. Den første av disse er Sjødal-dommen.²² I denne dommen ble den tidligere styreformannen i et aksjeselskap, Sjødal, saksøkt av flere enkeltkreditorer. Sjødal var også en av selskapets aksjonærer. Enkeltkreditorene påsto at styreformannen forsettlig eller uaktsomt hadde redusert selskapets aktiva slik at selskapet ble insolvent og dermed ikke i stand til å dekke sine forpliktelser overfor enkeltkreditorene. Kravet var prinsipielt begrunnet med at ledelsen i selskapet hadde etablert og ledet selskapet og handlet med fast eiendom i ren spekulativ hensikt for å skaffe seg uberettiget vinning.²³ Erstatningskravet ble tatt til følge av Byretten og Lagmannsretten stadfestet Byrettens dom.

²² Rt-1993-20

²³ Se Rt-1993-20 s 22 i dommen

Høyesterett kom frem til at kreditorene i utgangspunktet ikke hadde søksmålsinteresse, da de hadde reist sak mot styreformannen uten at selskapet var tatt under konkursåpning. Dette uttaler Høyesterett er ”rettsteknisk uheldig”, da beregningen av slikt tap vil kreve full oversikt over selskapets aktiva og passiva, noe som vil medføre at retten må foreta vurderinger som hører inn under en konkursbehandling, og selskapet i dette tilfellet var oppløst uten at det var tatt inn under konkursbehandling.²⁴ Førstvoterende uttalte at en kreditor ikke bør kunne reise erstatningssøksmål etter asl 1976 § 15-1 mot et styremedlem i et insolvent aksjeselskap.²⁵ Men førstvoterende mener også at enkeltkreditorer kan reise krav mot selskapets styremedlemmer når det dreier seg om særkrav som enkeltkreditorer kan gjøre gjeldende fordi de erstatningsbetingende handlinger er rettet direkte mot dem.²⁶ Førstvoterende uttalte om kreditorenes søksmålsinteresse:²⁷

”Spørsmål om krav fra en kreditor kan først oppstå dersom selskapet ikke reiser krav etter § 15-1 og under forutsetning av at selskapet er insolvent. Er selskapet ikke insolvent, kan dekning søkes i selskapets midler, og noe tap for kreditorene er ikke oppstått. Men er selskapet insolvent, bør det regulært åpnes konkurs, og da vil konkursboet tre inn i selskapets rett etter § 15-1, og kreditorene vil etter konkursloven § 118, som jeg kommer tilbake til, kunne sørge for at søksmål blir reist.”

Etter denne dommen må det mer til for at enkeltkreditorer skal ha søksmålsinteresse enn at deres dekningsmuligheter er nedsatt, og at de derfor lider tap. Styremedlemmenes erstatningsbetingende handlinger må være rettet direkte mot enkeltkreditoren for at denne skal kunne anses som skadelidt. Det var ikke tilfellet i Sjødal-dommen, og enkeltkreditorene kunne derfor ikke sies å ha lidt erstatningsmessig skade. Men Høyesterett slår likevel fast at det kan være mulig for selskapets kreditorer i fellesskap, i gitte tilfeller å reise sak når styremedlemmenes erstatningsbetingende handlinger er rettet mot selskapet. Førstvoterende uttaler:²⁸

²⁴ Se s 26 i dommen

²⁵ S 26

²⁶ På s 26

²⁷ På s 27

²⁸ Se midt på s 26

”Hvis boet utloddes eller innstilles uten at kravet er reist, følger det av kjennelsen i Rt. 1987-1569 at kreditorene, hvis de har rettslig interesse i det, kan reise søksmål til fordel for kreditorfellesskapet. Noe grunnlag for søksmål ut over dette er det etter mitt syn ikke. Jeg kan ikke se at det er særlig behov for søksmål om enkeltkreditorens krav. Jeg peker også på at når bobehandlingen – som i det foreliggende tilfellet – er avsluttet uten utlodning, kan de praktiske problemer være omtrent de samme som når konkurs ikke har vært åpnet.”

I denne saken kom Høyesterett frem til at kreditorene etter omstendighetene kunne reise krav om erstatning på vegne av kreditorfellesskapet etter den dagjeldende erstatningsbestemmelsen asl § 15-1. Denne uttalelsen hadde ikke direkte betydning for Sjødal-saken i seg selv, da denne ble avgjort på et annet grunnlag. Høyesterett foretok en totalvurdering av forholdene i saken og ga deretter de syv enkeltkreditorene medhold. I totalvurderingen ble den måte de som stod bak selskapet hadde opptrådt på vektlagt tungt. Videre la retten vekt på den rett kreditorene har til å få dekket sine krav før midlene i selskapet deles ut til aksjonærene.

Førstvoterende konkluderer med at det at Sjødal sørget for at han selv, og andre aksjonærer fikk utdelt midler før kreditorene ble dekket, var ”et klart og forsettlig rettsbrudd i forhold til kreditorene”.²⁹ Styreformann Sjødal ble etter dette ansett for å være direkte ansvarlig for kreditorenes tap.³⁰

Denne dommen kan ses som et eksempel på et tilfelle der styreformannen ble gjort ansvarlig for enkeltkreditorens tap på grunnlag av ulovfestet culpaansvar. Dette fordi retten fant at ansvar på bakgrunn av asl 1975 § 15-1 ikke kunne føre frem. Dommen kan like gjerne ses på som et eksempel på heftelse på grunnlag av de ulovfestede regler om ansvarsgjennombrudd.³¹

Videre sier dommen at så lenge selskapet er solvent, kan ikke kreditorene kreve erstatning.³² Dette begrunnes med at kreditorene ikke kan sies å lide tap, når selskapet er i

²⁹ Se s 28

³⁰ S 28

³¹ Aarum s 36

³² Aarum s 154

stand til å dekke sine forpliktelser. I et solvent selskap vil også kreditorene kunne søke dekning for sine krav i selskapets aktiva.

Hvis styret vanskjøtter selskapet, så vil dette være ansvarsbetingende overfor selskapet.³³

Og et slikt krav vil konkursboet kunne tre inn i ved en konkurs.

Sjødal-dommen kan ikke tas til inntekt for at kreditorfellesskapet er en selvstendig erstatningsrettslig vernet enhet, men derimot kan den tas til inntekt for at kreditorfellesskapet ved en insolvenssituasjon kan få rett til å fremme krav på vegne av selskapet.³⁴

Høyesterett kom i denne dommen frem til at enkeltkreditorene ikke hadde søksmålsinteresse. Likevel fant de styreformannen erstatningsansvarlig. Dette kan gi holdepunkter for at klanderverdig opptreden fra styremedlemmer kan være erstatningsbetingende både overfor selskapet og kreditorene.³⁵ Dette mener Aarum bygger på gjennomskjæringssynspunkter.³⁶ Etter dette vil det være naturlig å trekke en linje ved når insolvensen oppstod. Altså hvis styremedlemmenes ansvarsbetingende handlinger fører til at selskapets formuesstilling blir redusert, så vil ikke dette være ansvarsbetingende direkte overfor selskapets kreditorer. Styremedlemmenes ansvarsbetingende handlinger må føre til at selskapet var, eller var i ferd med å bli insolvent på tidspunktet da skaden inntraff.

Også i Stiansen-dommen³⁷ var spørsmålet om skillet mellom selskapets og enkeltkreditorenes tap til behandling. I denne saken var det et konkursbo som reiste sak mot styreformannen i selskapet. Konkursboet krevde erstatning for tap som ble påført kreditorene ved at Stiansen, i egenskap av styreformann ikke hadde ivaretatt interessene til verken selskap eller kreditorer. Styret i selskapet hadde ikke avholdt styremøter og det var

³³ Se Aarum s 155 og Rt-1918-841

³⁴ Aarum s 492-493

³⁵ Aarum s 158

³⁶ Aarum s 158

³⁷ Rt-1993-987

ikke holdt generalforsamlinger. Det var heller ikke ført regnskaper slik aksjeloven krever. Det beløp som konkursboet krevde erstattet tilsvarte det samlede antall krav som var godkjent av bostyret.

Denne dommen er avsagt under dissens, et flertall på tre og et mindretall på to dommere. Flertallet drøftet om de krav som ble reist kunne fremmes av selskapets konkursbo, eller om de måtte fremmes av de enkelte kreditorer. Hovedproblemstillingen ble derfor å finne ut hvem som hadde lidt den erstatningsmessige skade. Førstvoterende, og ordfører for flertallet sier i dommen at det er kreditorenes tap konkursboet krever erstattet, ikke selskapets tap. Førstvoterende uttaler:³⁸

”Etter min mening angir tapsberegningen karakteren av det krav som er gjort gjeldende, og det er ikke sannsynliggjort at selskapet som sådant har hatt et tap som boet kan kreve erstattet. Jeg ser det slik at for at konkursboet skal kunne reise erstatningskrav mot styreformannen, må aksjeselskapet og derigjennom aksjonærene være påført tap ved hans ansvarsbetingende handlinger eller unnlaterelser.”

Selskapet var i dette tilfellet uten aktiva, og det hadde i lengre tid vært drevet for kreditorenes regning. Førstvoterende mente derfor at forbindelsen mellom ansvarsgrunnlaget og selskapets tap måtte anses avskåret. Flertallet slår fast at selskapets tap ikke øker med økende gjeld, da dette kun vil føre til økt tap for selskapets kreditorer.³⁹ Flertallet mener på bakgrunn av dette at det ikke er konkursboet som har rettslig interesse i å fremme et slikt krav, men at det i tilfelle må fremmes av kreditorene selv.

Mindretallet på sin side, mente at det ikke var noe i veien for at et slikt krav kunne reises av konkursboet. Men de var enige med flertallet i at boet kun har krav på erstatning for det tap som er påført selskapet, ikke det tap som var påført kreditorene. De var også enige med flertallet i at boet ikke kan reise noe krav på vegne av kreditorfellesskapet uavhengig av om selskapet hadde noe krav.⁴⁰

³⁸ Se s 991

³⁹ S 991

⁴⁰ Se s 992

På tross av dette mente mindretallet at det påberopte ansvarsgrunnlaget, forsømmelse fra styreformannens side, var relevant også i forhold til erstatningskrav fra selskapet.⁴¹

Mindretallet mener derfor at økende underbalanse må anses for å påføre selskapet tap.

Mindretallet er heller ikke enige med flertallet i at tidspunktet for insolvens er et skjæringspunkt for tap for selskapet og for om styreformannens ansvar ovenfor selskapet og uttaler:⁴²

”Selskapet er så lenge det er i virksomhet ansvarlige overfor sine kreditorer og må etter min mening anses å lide tap ikke bare hvor selskapets verdier reduseres, men også ved øket underbalanse som følge av at det pådras ytterligere gjeld.”

Dette er et synspunkt Aarum stiller seg bak. Hun uttaler:⁴³

”At et selskap drives slik at det blir insolvent, og i tilfeller mer og mer insolvent, bør etter min oppfatning imidlertid være ansvarsbetingende i forhold til selskapet, fordi også selskaper med begrenset ansvar har en beskyttelsesverdig interesse i å kunne dekke sine kreditorer. Denne interessen bør nyte erstatningsmessig vern.”

Dette er et synspunkt jeg sier meg helt enig med både mindretallet og Aarum i. Jeg mener at det at selskapet blir mer og mer insolvent, og på grunn av dette pådrar seg mer og mer gjeld med den følge at kreditorene påføres større tap, så må dette være ansvarsbetingende da selskapets mulighet til å kunne dekke sine kreditorers tap på grunnlag av dette vil være sterkt redusert. Det er følgelig styrets ansvar å sørge for at selskapet til enhver tid skal kunne dekke de krav dets kreditorer måtte ha mot selskapet.

Flertallets oppfatninger i Stiansen dommen ble av Høyesterett sterkt kritisert i Ytternesdommen som var oppe til behandling senere samme år. Stiansen-dommens verdi som rettspraksis er som følge av dette sterkt svekket.

⁴¹ På 992

⁴² Se 993

⁴³ Aarum s 161

Også i Ytternes-dommen var spørsmålet om hvem som lider erstatningsmessig skade ved styremedlemmets uaktsomme handlinger oppe.⁴⁴ I denne saken reiste et aksjeselskaps konkursbo erstatningssøksmål mot selskapets revisor. Dette ble gjort på bakgrunn av en uriktig erklæring om innbetalt aksjekapital. Selv om denne dommen gjelder revisors erstatningsansvar vil Høyesteretts drøftelser ha betydning også der et styremedlem har opptrådt uaktsomt.

Denne saken bygger på at revisor uriktig hadde bekreftet at selskapets aksjekapital var fullt ut innbetalt i kontanter. Da selskapet ble tatt inn under konkursbehandling fant bostyrer derimot at aksjekapitalen aldri var blitt innbetalt. Konkursboet gikk så til søksmål mot revisor Ytternes for det beløp aksjekapitalen skulle ha vært på, da boet anså den uriktige erklæringen fra revisor for å ha ført kreditorfellesskapet bak lyset, og med det påført dem tap. Tapet ble anslått å tilsvare den sum som tilsvarte aksjekapitalen.

Dommen var enstemmig, og førstvoterende redegjorde til å begynne med for sitt syn på Stiansen-dommen og den uklarhet han mente denne hadde ført til når det gjaldt innholdet og rammen for de erstatningssøksmål som kan reises av et konkursbo etter asl 1975 kapittel 15. Først tok førstvoterende for seg avgjørelsen i Sjødal-dommen, og mente om denne at den dreide seg om et tap påført selskapet, og ikke om et særlig tap påført den enkelte kreditor ved ansvarsbetingende handlinger rettet direkte mot ham. Videre påpeker førstvoterende at Høyesterett i Sjødal-dommen mente at krav om erstatning for skade som er voldt selskapet etter asl 1975 § 15-1, bare kan gjøres gjeldende av selskapet selv, eller eventuelt ved konkurs, dets konkursbo. Videre mener førstvoterende at Sjødal-dommen forutsetter at en kreditor ikke kan forfølge selskapets krav ved erstatningssøksmål etter § 15-1, men at erstatningskrav kun kan gjøres gjeldende av en enkeltkreditor hvis den skadevoldende handling er rettet direkte mot ham, og ikke selskapet.⁴⁵

⁴⁴ Rt-1993-1399

⁴⁵ Se s 1404

Førstvoterende mener videre at det vil være avgjørende for om konkursboet kan reise sak, om ansvarsgrunnlaget er knyttet til selskapet, og om erstatningen skal gå inn i boet til fordeling blant kreditorene etter reglene i konkurs- og dekningsloven.⁴⁶

I Ytternes-dommen ble kravet i utgangspunktet begrunnet med at revisor hadde voldt kreditorfellesskapet tap. Høyesterett mente derimot at det hele tiden hadde vært snakk om selskapets tap, siden det hele tiden hadde vært meningen at erstatningen skulle tilfalle boet, og dermed inngå i konkursboets masse.⁴⁷ Dette tatt i betraktning fant Høyesterett at revisor Ytternes måtte dømmes til å betale erstatning på 500 000, noe som tilsvarte det beløp aksjekapitalen skulle ha vært på.

Høyesterett tar i denne dommen et oppgjør med flertallets oppfatning i Stiansen- dommen. I Stiansen-dommen mener flertallet, som nevnt ovenfor, at erstatningsansvar etter ansvarsreglene i aksjeloven ikke kan gjøres gjeldende av et insolvent selskap, eller av dets konkursbo, når erstatningen i virkeligheten vil tilfalle kreditorene og ikke selskapet. I Ytternes-dommen mener Høyesterett at selv om det uansett er snakk om selskapets tap, vil det være riktig av konkursboet å gå til sak på vegne av sine kreditorer.

3.1.3 Selskapsinteressen

Her vil jeg se på hvilke interesser som må sies å inngå i selskapsinteressen, og om kreditorenes interesser kan sies å være en del av den.

⁴⁶ S 1405

⁴⁷ Se s 1406

Aarum påpeker at selve begrepet ”selskapsinteressen” ikke har noe klart definert innhold. Hun mener videre at det ikke er gitt at begrepet alltid vil ha det samme innhold, og det er følgelig ikke egnet til å løse rettsspørsmål i konkrete tilfeller.⁴⁸

Høyesterett foretok drøftelser om begrepet ”selskapsinteressen” i både Stiansen- og Ytternes-dommen.⁴⁹ I Stiansen-dommen kom flertallet frem til at et insolvent aksjeselskap ikke kunne påføres erstatningsmessig tap. Denne oppfatningen var basert på at selskapsinteressen var den samme som aksjonærinteressen.⁵⁰ Flertallet mente at aksjonærene måtte tape sine verdier i selskapet før kreditorene kunne påføres tap. Aarum mener at dommen viser at anvendelsen av et snevert selskapsbegrep kan være like farlig som et utvidet.⁵¹

I Ytternes-dommen⁵² kritiserte Høyesterett flertallets oppfatning i Stiansen-dommen. Også her var spørsmålet om hvem som har selskapsinteresse oppe til behandling. Men i denne dommen ble det spurt om kreditorfellesskapet er en selvstendig erstatningsrettslig vernet enhet. Et aksjeselskaps aksjekapital og andre aktiva er det kreditorene har sin sikkerhet i.⁵³ Derfor vil det være både i selskapets, og i kreditorenes interesse at innbetaling av aksjekapitalen er i orden. Høyesterett uttalte om dette:⁵⁴

”Kreditorenes interesse i å ha selskapsformuen som dekningsobjekt, er også en selskapsinteresse.”

Dette forklarer Høyesterett med at ved opprettelsen av et aksjeselskap så skiller aksjonærene ut en del av sin formue, som deres ansvar som aksjeeiere begrenser seg til, og

⁴⁸ Aarum s 365

⁴⁹ Rt-1993-987 og Rt-1993-1399

⁵⁰ Aarum nederst på s 365

⁵¹ Aarum s 366

⁵² Rt-1993-1399

⁵³ Aarum s 160

⁵⁴ Rt-1993-1399 på s 1405

som selskapets kreditorer har fortrinnsrett til.⁵⁵ På bakgrunn av dette må denne dommen kunne sies å befeste det at kreditorene nyter et selvstendig erstatningsrettslig vern som en del av selskapsinteressen.

3.2 Konkurrerende krav (aksjeloven § 17-6)

Asl § 17-6 omhandler de tilfeller selskapet, aksjeeiere, kreditorer eller andre reiser erstatningssøksmål til dekning av det samme tapet, som følge av styremedlemmets uaktsomme handling eller unnlattelse.⁵⁶ Departementet sier i forarbeidene at regelen i asl § 17-6 ikke vil begrense adgangen for kreditorer til å fremme direkte krav, noe som ble foreslått av aksjelovutvalget.⁵⁷

Denne regelen åpner for at det er mulig for kreditorene å fremme direkte krav på bakgrunn av et indirekte tap. At en kreditor har lidt et indirekte tap forutsetter at styremedlemmet har påført selskapet tap ved sin uaktsomhet eller unnlattelse. Om dette var mulig var det stor usikkerhet om før aksjeloven 1997 trådte i kraft.

Denne bestemmelsen regulerer enkeltkreditorers søksmålsadgang når erstatningskravet utgjør kreditorens andel av selskapets tap. Utgangspunktet er at kreditor kan forfølge slikt erstatningskrav på samme måte som for erstatningskrav for særlig tap.⁵⁸ Men asl § 17-6 sier at kreditor er bundet av selskapets skadeoppgjør, og at kreditors krav står tilbake for

⁵⁵ Rt-1993-1399 s 1405

⁵⁶ Se ot prp nr 23 (1996-97) s 181

⁵⁷ Se videre på s 181

⁵⁸ Andenæs s 678

selskapets krav. Dette kommer av at hvis selskapet får fullt oppgjør, vil skadevolder ha gjort opp for seg, og kreditor vil ikke lengre ha et krav på erstatning.⁵⁹

Asl § 17-6 omhandler indirekte tap for kreditor, og derfor må denne regelen avgrenses mot en enkeltkreditors særlige tap. Slike særlige tap kan oppstå uavhengig av selskapets tap, og kan derfor ikke reguleres av asl § 17-6. En kreditors særlige tap vil derfor ikke stå tilbake for selskapets krav, da et slikt tap kan oppstå uten at selskapet har lidt tap. Har selskapet blitt påført tap, og en kreditor påført særlig tap er det tale om to forskjellige skadelidte. Da må kravene avgjøres hver for seg, og asl § 17-6 vil ikke komme til anvendelse.⁶⁰

3.3 Ansvar som følge av at selskapet har drevet for kreditors regning

3.3.1 Styrets plikt til å begjære oppbud

Det er kun styret i et aksjeselskap som kan begjære oppbud se asl § 6-18 1 ledd. Det er derfor styret som skal avgjøre om konkurs skal begjæres av selskapet. Styret har også i enkelte særlige tilfeller plikt til å melde oppbud. Denne plikten innebærer at styret enten må sende begjæring om konkurs eller be om gjeldsforhandling med sine kreditorer.

Tidligere var plikten til å begjære oppbud straffesanksjonert etter strl § 283a, men denne regelen ble opphevet i 2004. Imidlertid videreføres regelen i § 283a i strl § 284. Strl § 284 viderefører kravene i den tidligere strl § 283a med unntak av at den nye regelen krever at

⁵⁹ Magnus Aarbakke m.fl Aksjeloven og Allmennaksjeloven med kommentarer (2000) s 799 (heretter Aarbakke)

⁶⁰ Rune Sæbø, Om erstatningskrav i aksjeselskapsforhold, Nybrott og odling, festskrift til Nils Nygaard, Bergen 2002 s 199

selskapet må være insolvent. Ellers er det i realiteten ingen endringer i forhold til tidligere rett.⁶¹

3.3.2 Kan brudd på oppbudsplikten medføre erstatningsansvar?

Brudd på oppbudsplikten kan føre til at selskapet, for å kunne fortsette driften, trenger å få mer kreditt fra sine kreditorer. Dette fører igjen til at gjelden i selskapet øker, og dermed øker også risikoen for at kreditorene skal påføres tap. Hvis selskapet over lengre tid driver på en slik måte at kreditorene blir skadelidende ved at selskapet likevel går konkurs, og kreditorene påføres tap, så vil dette kunne medføre at styremedlemmene kan bli erstatningsansvarlige.

Dette synet støttes i omfattende rettspraksis, se særlig Eidsivatings Lagmannsretts dom av 15.12.72, Agder Lagmannsretts dom av 06.01.88 og Oslo Byretts dom av 15.12.92.⁶²

3.3.3 Hvem er skadelidt ved brudd på oppbudsplikten?

Det er her spørsmål om det er selskapets-, kreditorfellesskapets- eller kreditors interesser som må anses som skadelidt når styret ikke har begjært oppbud i tide, og som dermed har lidt erstatningsmessig skade.

Straffeloven § 284 beskytter kreditorfellesskapet som helhet. Bestemmelsen er utformet på en slik måte at det er kreditorfellesskapet som fremstår som den beskyttede interesse. Ansvarsvilkårene er heller ikke utformet på en slik måte at de beskytter den enkelte fordringshaver. Alt dette tyder på at skyldnerens konkursbo kan gjøre gjeldende kreditorfellesskapets samlede tap.

⁶¹ Se Ot prp nr 37 (2003-04) s 76

⁶² Aarum s 491

Spørsmålet om brudd på opplysningsplikten kan føre til erstatningsansvar var oppe til behandling i Stiansen-dommen.⁶³ Her mente flertallet at boet ikke kunne fremme erstatningskrav mot styret da det tapet som ble krevd erstattet tilhørte de enkelte kreditorene. Dette synet kan man ta som et tegn på at flertallet i denne saken mente at styremedlemmer ikke kan bli pålagt erstatningsplikt for brudd på oppbudsplikten. Man kan også tolke flertallets uttalelser slik at styremedlemmene kan bli erstatningsansvarlige overfor enkeltkreditor på grunnlag av deres brudd på oppbudsplikten.⁶⁴ Den nye strafferegelen i Strl § 284 krever, som tidligere nevnt, at selskapet må være insolvent for at straffansvar for brudd på oppbudsplikten skal inntreffe. Dette kan tyde på at den lempning av erstatningsansvaret for styremedlemmer som kan skje der selskapet er insolvent, slik flertallet uttalelser i Stiansen-dommen tyder på, ikke lengre kan være gjeldende rett.⁶⁵ Mindretallet i Stiansen-dommen var derimot av den formening at selskapet etter omstendighetene måtte kunne bli ansett for å ha blitt påført erstatningsmessig tap som følge av brudd på oppbudsplikten. Dette er et synspunkt Aarum stiller seg bak, men hun mener også at den unnlattelse det var ikke å begjære oppbud også bør være erstatningsbetingende overfor kreditorfellesskapet.⁶⁶ I lys av Strl § 284 må jeg si meg enig med Aarum i dette. Nå var Stiansen-dommen avsagt under sterk dissens, så dens verdi som prejudikat vil være begrenset.⁶⁷ Stiansen-dommen ble senere sterkt kritisert av en enstemmig Høyesterett i Ytternes-dommen⁶⁸ senere samme år. Her slår retten fast at kreditorene, som en del av selskapsinteressen, nyter selvstendig vern. Dette må da kunne tas til inntekt for at kreditorfellesskapet kan påføres tap uavhengig av om aksjonærene er påført tap.

Andenæs mener at selv om selskapet ikke er insolvent ved kredittopptaket, så kan styremedlemmene være ansvarlige på bakgrunn av at selskapet ikke er forsvarlig

⁶³ Rt-1993-987

⁶⁴ Aarum s 493

⁶⁵ Se Strl § 284 1 ledd litra a og b

⁶⁶ Aarum s 494

⁶⁷ Aarum s 493

⁶⁸ Rt-1993-1399

finansiert.⁶⁹ Asl § 3-4 om at selskapet skal ha en forsvarlig egenkapital kan tyde på at han har rett i dette. Men dette vil jeg komme tilbake til under 3.3.

Hvem som må anses å være skadelidt ved brudd på oppbudsplikten er et spørsmål juridisk teori ikke har avklart.

Ett syn er at styremedlemmene blir erstatningsansvarlige overfor kreditorfellesskapet dersom styret ikke begjærer oppbud i tide og at kreditorfellesskapet derfor får rett til å fremme selskapets krav.⁷⁰ Et annet er at det i slike tilfeller er enkeltkreditorer som blir skadelidende, og at styremedlemmene derfor kan bli erstatningsansvarlige overfor dem.⁷¹

Det er mye som taler for at begge oppfatningene har sine positive og negative aspekter.

Er selskapet insolvent vil et fortsatt opptak av kreditt kunne være tungen på vektskålen som enten medfører at selskapet går konkurs, eller at kredittopptaket fører til økt omsetning, og dermed at selskapet kommer seg ut av det økonomiske uføret. Høyesterett uttalte i Rt-1991-119, med støtte i juridisk teori, at:⁷²

”Jeg viser i denne forbindelse til det Bernhard Gomard uttaler på side 321 i tilknytning til de uttalelser jeg tidligere har referert:..En virksomheds ledelse er imidlertid berettiget til at kæmpe for at bevare selskabet og for at undgå betalingsstandsning og konkurs, sålænge der er en rimelig chance for, at dette kan lykkes, og ledelser i denne situasjon er blevet frifundet, også i tilfælde hvor håbet om at selskapet kunne ride stormen af, måtte betegnes som spinkelt, men dog ikke helt urealistisk....

I vår sak kan jeg ikke se at Høyesterett har grunnlag for å betegne som urealistisk styrets håp om at man ved befraktningen av M/S ”ARAO” skulle lykkes i å snu utviklingen..”

I denne saken kom Høyesterett frem til at styrets handlinger ikke kunne betegnes som erstatningsbetingende, da de hadde et velbegrunnet håp om at denne frakten kunne føre til

⁶⁹ Andenæs s 662

⁷⁰ Aarum s 492-493

⁷¹ Aarum s 492 og Mitssem LoR 1990 s 443 flg

⁷² Rt-1991-119 på s 128

at selskapet ville, om ikke komme seg på fote, så ville ikke gjelden øke. I følge Høyesterett kunne da ikke bruddet på plikten til å melde oppbud være erstatningsbetingende.⁷³

Det finnes reelle hensyn både for og mot at konkursboet har søksmålsadgangen på vegne av kreditorfellesskapet, når selskapet har blitt drevet for kreditors regning. Et problematisk tilfelle kan være at det er forskjell på når kravene til de ulike kreditorene oppsto. Noen kan ha oppstått før selskapet ble insolvent og andre etter tidspunktet for insolvens. Dette kan medføre at kreditorene har forskjellig prioritet. I enkelte tilfeller er det kun en kreditor som har ytt kreditt etter at insolvens er inntruffet, og det kan være kreditorer med bedre prioritet fra før insolvenstidspunktet. Hvis det da er kreditorfellesskapet som sies å ha lidt erstatningsmessig skade, vil det i enkelte tilfeller føre til at de kreditorer som faktisk har lidt skade ikke vil få dekket sine krav. Men de kreditorer som har ytt kreditt etter insolvenstidspunktet kan derimot ha særlige krav på styremedlemmene. Dette på grunn av at det må regnes som uaktsomt å oppta ny kreditt etter at tidspunktet for insolvens har inntruffet.

Men det kan også være reelle hensyn mot at enkeltkreditorer skal ha søksmålsadgang. En slik adgang kan medføre en rekke krav mot styremedlemmene. Dette kan medføre at ikke alle enkeltkreditorene får dekket sine tap, da det kan være mange som krever erstatning. Det samme vil gjelde for kreditorfellesskapet, da kravene fra de enkeltkreditorene som har bedre prioritet kan gå foran kreditorfellesskapets erstatningskrav.

Uansett hvilket syn man lander på er det klart at drift for kreditors regning er noe som går ut over hele kreditorfellesskapet. Enkeltkreditorer kan derfor ikke kreve erstatning på samme grunnlag som kreditorfellesskapet. Men det er klart at enkeltkreditorer kan ha rett på erstatning på grunnlag av at han har lidt særlig tap som følge at han har blitt misledet til å yte kreditt til et selskap han ikke visste var insolvent. Etter mitt syn vil dette være en

⁷³ Se dommen på s 128

riktig vurdering, da det ikke skal være enkeltkreditor som skal sitte igjen med svarte per ved at selskapet ikke opplyser sine kreditorer om at de er insolvente.

3.4 Skade påført selskapet

3.4.1 Rettstilstanden i dag

Høyesterett fastslår i Sjødal-dommen⁷⁴ at når et styremedlems uaktsomme handling har påført selskapet tap, kan konkursboet fremme krav mot styremedlemmet etter konkursåpningen. Videre mente Høyesterett at hvis en enkeltkreditor skulle kunne reise sak mot styremedlemmer, så kunne dette først skje hvis selskapet ikke reiste krav etter daværende asl § 15-1 fra aksjeloven 1975. Forutsetningen for dette er at selskapet er insolvent.⁷⁵

Ut fra dette kan vi trekke at Høyesterett mener at kreditorenes krav som hovedregel skal dekkes gjennom konkursbehandling. Erstatningssøksmål på bakgrunn av brudd på selskapsinteressene, skal derfor som hovedregel gjøres gjeldende av selskapet selv. Etter åpning av konkurs, trer konkursboet inn i erstatningskravet fra selskapet på lik måte med at boet trer inn i de andre kravene selskapet måtte ha. Får konkursboet medhold i sitt erstatningskrav vil kreditorene som har krav i boet få dekket deler av de tap de har som følge av selskapets konkurs. Dette følger også av reglene i dekningsloven § 2-2.

3.4.2 Konkursloven § 118, 2 ledd

Konkursloven § 118 2 ledd hjemler en rett for enkeltkreditoren til å fremme krav på boets vegne i de tilfeller konkursboet velger ikke å forfølge selskapets krav etter åpning av

⁷⁴ Rt-1993-20

⁷⁵ Se dommen s 27

konkurs. Vilkåret er at enkeltkreditoren har stemt for at boet skal forfølge selskapets krav på skiftesamlingen, men at forslaget ikke fikk flertall. Et annet vilkår er at boet ikke har inngått forlik med det ansvarlige styremedlem. Kkl § 118 3 ledd bestemmer videre at de utgiftene boet blir påført ved forfølgningen må kreditoren stille sikkerhet for.

Dette gir et mindretall av kreditorene adgang til å forfølge en mulig rett til beslag dersom flertallet på skiftesamlingen avgjør at konkursboet ikke skal aksjonere. Mindretallet får derfor en selvstendig rett til å ta saken opp på vegne av boet. Dette kan skje ved søksmål, administrativ klage eller ved at mindretallet fortsetter en sak boet har reist jf. kkl § 118 4 ledd. Fører mindretallets aksjoner frem, kan de kreve rimelige omkostninger dekket forlods av det som er tilført boet av midler.⁷⁶

I forarbeidene uttales det at bestemmelsen ”neppe vil bli meget brukt, men at den vil virke som en nødventil mot et flertallsdiktatur på skiftesamlingen”.⁷⁷

Både i Sjødal-dommen⁷⁸ og i Ytternes-dommen⁷⁹ uttalte Høyesterett at om aksjeselskapet var insolvent, så skulle det regulært åpnes konkurs, og kravene mot selskapets styremedlemmer måtte derfor forfølges etter kkl. § 118.

I Sjødal-dommen uttalte førstvoterende:⁸⁰

”Spørsmål om krav fra en kreditor kan først oppstå dersom selskapet ikke reiser krav etter § 15-1 og under forutsetning av at selskapet er insolvent. Er selskapet ikke insolvent, kan dekning søkes i selskapets midler, og noe tap for kreditorene er ikke oppstått. Men er selskapet insolvent, bør det regulært åpnes konkurs, og da vil konkursboet tre inn i selskapets rett etter § 15-1, og kreditorene vil etter konkursloven § 118, som jeg kommer tilbake til, kunne sørge for at søksmål blir reist.”

Videre sier førstvoterende:⁸¹

⁷⁶ Norsk Lovkommentar 2005 bind 2, s 1629 fotnote 124

⁷⁷ Norsk Lovkommentar 2005 bind 2 s 1029 nederst i fotnote 124

⁷⁸ Rt-1993-20

⁷⁹ Rt-1993-1399

⁸⁰ Rt-1993-20 på s 27

⁸¹ På s 27

”Slås selskapet konkurs, må kravet mot styremedlemmet forfølges i samsvar med konkursloven § 118. Etter denne bestemmelsen kan et mindretall blant kreditorene reise sak på boets vegne dersom boet ikke reiser sak. Noen søksmålsadgang ut over dette er det ikke rom for.”

Dette tyder på at kkl § 118 i følge Høyesterett er ment å brukes i større grad enn det den i praksis gjør. Av en kjennelse i Rt-1987-1569 følger det da også at om boet utloddet eller innstilles uten at krav er reist, kan kreditorene, hvis de har rettslig interesse i det, reise søksmål til fordel for kreditorfellesskapet.

Førstvoterende i Sjødal-dommen mente videre at en videre adgang til søksmål for enkeltkreditorer ut over dette ikke var nødvendig.⁸²

3.5 Prosessuelle spørsmål

Spørsmålet er hva som skal skje med et erstatningssøksmål der det viser seg at en kreditor har reist erstatningssak som retten kommer frem til egentlig tilhører selskapet? Skal saken avvises, eller må retten frifinne det aktuelle styremedlem.

I Stiansen-dommen⁸³ uttalte mindretallet at spørsmålet var om hvem som hadde søksmålskompetanse i saken; boet eller kreditorene.⁸⁴ Mindretallet mente videre at om boet hadde slik kompetanse ikke kunne avgjøres helt uten å se på både de prosessuelle reglene og de materielle reglene.

Det vil derfor være viktig å finne ut om boet faktisk har et erstatningskrav.

⁸²Rt-1993-20 s 27

⁸³ Rt-1993-987

⁸⁴ Se s 991

Også i Sjødal-dommen⁸⁵ var dette spørsmålet oppe til behandling. Her slo Høyesterett fast at kreditor etter en konkurs ikke kan gå til søksmål på selskapets vegne i andre tilfeller enn de kkl § 118 hjemler.

Retten slår også fast at dette gjelder kun der den skadevoldende handlingen var rettet mot selskapet. Er handlingen rettet mot en enkelt kreditor, kan denne fremme erstatningssøksmål mot den som er ansvarlig for handlingen.

Dette viser at det avgjørende for om en enkeltkreditor kan reise erstatningssøksmål mot et styremedlem er om han kan påvise at han har blitt påført et særlig tap som følge av den uaktsomme handlingen. Fremmer enkeltkreditoren selskapets krav må saken avvises.

Dette vil i praksis være vanskelig gjennomførbart da man i slike tilfeller må gjennom en full rettslig prosess før man kan se om kravet er et særlig krav eller om det er selskapets krav. Og dette må avgjøres før man eventuelt avviser saken.

4 Enkeltkreditors særkrav

4.1 Innledende bemerkninger

Enkeltkreditor kan bli påført skade indirekte eller direkte. I slike tilfeller blir kreditor påført et særlig tap. Et særlig tap kan oppstå uavhengig av om selskapet blir påført skade. Det vi må ta stilling til i den videre fremstillingen er når en enkeltkreditor har blitt påført et særlig tap, og hva som i tilfelle skal til for at styremedlemmet skal bli erstatningsansvarlig overfor kreditoren.

⁸⁵ Rt-1993-20

4.2 Culpanormen

Skal et styremedlem bli erstatningsansvarlig må vilkåret om ansvarsgrunnlag være oppfylt. For at vilkåret om ansvarsgrunnlag skal være oppfylt, må styremedlemmet ha opptrådt uaktsomt.

4.2.1 Culpa i forbindelse med inngåelse av kontrakt

Culpa kan oppstå der styremedlemmet har opptrådt ansvarsbetingende uaktsomt i forbindelse med kontraktinngåelse overfor enkeltkreditor. Dette dreier seg om kontrakt inngått mellom selskapet og enkeltkreditor, slik at styremedlemmet kun fungerer på vegne av selskapet, og er ikke part i avtalen. Dette kalles culpa in contrahendo.

Culpa in contrahendo kan foreligge i flere tilfeller. For det første kan det forekomme der styremedlemmet har kommet med feilaktige eller mangelfulle opplysninger i forbindelse med inngåelse av kontrakt. Slike opplysninger kan være villedende opplysninger om selskapets økonomiske tilstand slik at kreditor inngår kontrakten basert på en forutsetning om at selskapets økonomi er god. Aarum viser til Rt-1933-115 som et eksempel på en sak der kreditor krevde erstatning av styremedlemmene i selskapet på bakgrunn av at han ble fremlagt uriktige regnskaper i forbindelse med kontraktsinngåelsen.⁸⁶

Høyesteretts flertall mente at regnskapene kreditor ble forevist var så feilaktige at han ble villedet, noe som retten mente at styremedlemmene måtte være ansvarlige for. Høyesterett sendte saken til ny behandling i Lagmannsretten uten å ta stilling til skyldspørsmålet.⁸⁷

⁸⁶ Aarum s 162-163

⁸⁷ Aarum s 162-163

Brudd på opplysningsplikt i forbindelse med mangler ved kontraktsgjensstanden kan også føre til erstatningsansvar for styremedlemmet, da slik opplysningssvikt om viktige momenter kan ha innvirkning på medkontrahentens vilje til å inngå kontrakten. I slike tilfeller vil det være snakk om et særlig tap for denne kreditoren på bakgrunn av villedende eller manglende opplysninger.

4.2.2 Når inntre opplysningsplikt om selskapets sviktende økonomi?

Hvis styremedlemmet opplyser selskapets kontraktsmotpart om at selskapet er i en vanskelig økonomisk situasjon vil han ha oppfylt sin opplysningsplikt, og kan dermed ikke sies å ha handlet ansvarsbetingende uaktsomt. Hvis kreditor likevel velger å inngå kontrakten, vil han ha akseptert den risiko dette medfører, og kan derfor ikke ved tap kreve erstatning.⁸⁸ Spørsmålet videre blir derfor når styremedlemmets opplysningsplikt inntre.⁸⁹

Hvis styremedlemmet på tross av sin kunnskap om at selskapet var i en vanskelig økonomisk situasjon, likevel inngår en avtale om kjøp på kreditt vil han ha handlet uaktsomt.

Spørsmålet blir derfor om på hvilket tidspunkt styremedlemmets opplysningsplikt inntre. Inntre den på det tidspunkt selskapets økonomi er i ferd med å svikte, eller inntre den først på det tidspunkt selskapet klart er insolvent?

Dette spørsmålet var også oppe i Eidsiva Lagmannsretts dom av 14.05.91. Her ble enestyret og daglig leder fritatt for en enkeltkreditors erstatningskrav med den begrunnelse at Høyesterett ikke kunne se at selskapet var insolvent ved kontraktinngåelsen. Aarum mener at det kan hende det skal mer til enn at selskapet var insolvent, for at styremedlemmenes opplysningsplikt skal inntre. Dette begrunner hun med at styret i en

⁸⁸ Aarum s 524 og Rt-1939-679

⁸⁹ Aarum s 527

liten periode etter at det blir klart at selskapet er insolvent, skal ha muligheten til å prøve og redde selskapet. Dette vil følgelig ikke bli så enkelt hvis de skal pålegges en opplysningsplikt om selskapets sviktende økonomi til sine medkontrahenter.⁹⁰

I dommen inntatt i Rt-1975-198, kom Høyesterett frem til at styret i et aksjeselskap var erstatningsansvarlige for det tap deres leverandør fikk på bakgrunn av at selskapet etter å ha inngått kontrakten gikk konkurs. Retten fant at styremedlemmene burde ha forstått at det ikke var noen annen vei ut av det økonomiske utføret annet enn akkord eller konkurs, og at de derfor hadde opptrådt erstatningsmessig uaktsomt overfor leverandøren.

Aarum legger vekt på denne dommen i sin argumentasjon rundt dette problemet. Hun mener at denne dommen gir en viss støtte for at selskaper kan inngå avtaler selv om de i realiteten er insolvente uten at handlingen er erstatningsbetingende uaktsom. Vilkåret for dette må da være at det finnes holdepunkter for at selskapet likevel kan drives videre.⁹¹

En annen avgjørelse er inntatt i Rt-1938-129. Der ble disponenten for et aksjeselskap erstatningsansvarlig for utgiftene et verksted hadde med reparasjoner av selskapets skip, da han ikke hadde opplyst verkstedet om selskapets dårlige økonomiske stilling.

Førstvoterende uttalte:⁹²

”Under hensyn til disse opplysninger er jeg kommet til en annen rettslig bedømmelse av ansvarsforholdet enn byretten. Jeg antar at selskapet i virkeligheten på kontraktstiden var insolvent og helt prisgitt bankens kreditt. Saksøkte William Hansen har derfor etter min mening ikke handlet forsvarlig overfor sin hollandske forretningsforbindelse ved å motta verkstedets ydelser til klassifisering av skibet uten å opplyse om stilingen eller sikre sin medkontrahent betaling ved henvendelse til banken.”

Ut fra Høyesteretts uttalelser må man trekke den konklusjon at skjæringspunktet for når styremedlemmenes opplysningsplikt inntreer er ved insolvenstidspunktet. Også annen

⁹⁰ Aarum s 568

⁹¹ Aarum s 539-540 og Rt-1975-198

⁹² Rt-1939-129 på s 131

rettspraksis støtter opp under dette synet, se spesielt Rt-1979-81, der forretningsføreren i et borettslag ble erstatningsansvarlig for ikke å ha oppfylt sin opplysningsplikt i forbindelse med inngåelse av en byggekontrakt. Forretningsføreren opplyste ikke kontraktsparten om datterselskapets svake økonomi.⁹³

Konklusjonen vil derfor bli at styremedlemmets opplysningsplikt om selskapets økonomiske forhold inntreder ved insolvenstidspunktet. Dette er også etter min mening det beste tidspunkt for opplysningspliktens inntreden, da det vil være enklest for alle parter å forholde seg til. Hensynet til kontraktspart vil også være best ivaretatt ved denne løsningen.

4.2.3 Innholdet i culpanormens subjektive side ved brudd på opplysningsplikten

Man må også stille spørsmål ved om styremedlemmene alltid kan pålegges erstatningsansvar dersom han bryter opplysningsplikten. Styremedlemmenes erstatningsansvar er ikke et objektivt ansvar, men kravet er at styremedlemmet har handlet uaktsomt. I den videre fremstillingen vil jeg se på uaktsomhetsnormens subjektive side.

I Rt-1975-198 fremmer Høyesterett at det ikke bare er den objektive siden av uaktsomhetsnormen som skal legges til grunn. Også den subjektive siden kan ha betydning for utfallet av en sak. Retten uttaler:⁹⁴

”Det er klart at A.G.Johansen A/S pr. 23. Januar 1968 objektivt sett var insuffisient og insolvent. Derimot er det omstridt i hvilken utstrekning brødrene Johansen (styremedlemmene) var klar over situasjonen, og om og i hvilken grad de kan bebreides for ikke å ha vært klar over insolvensen.”

⁹³ Rt-1979-81 og Aarum s 524 (fotnote 174)

⁹⁴ Rt-1975-198 på s 202

Videre i dommen vurderer Høyesterett om de subjektive momentene for ansvar etter culpanormen er til stede. På den subjektive siden av culpanormen må man se på om styremedlemmet måtte eller burde vite om at selskapet var insolvent. Retten uttaler:⁹⁵

”Det er enighet i retten om at brødrene Johansen – etter gjeldende rett – ikke kan bli erstatningsansvarlige på objektivt grunnlag. Skal det foreligge erstatningsansvar, må det kunne bebreides dem at de ikke underrettet saksøkeren om den manglende betalingsevne hos Johansen A/S. De må enten ha vært klar over denne eller det må kunne bebreides dem som uaktsomhet at de ikke var klar over selskapets virkelige stilling.”

Det er hensynet til styremedlemmet som tilsier at det ikke bare er den objektive siden av culpanormen, altså uaktsomheten ved ikke å opplyse medkontrahent om selskapets økonomiske stilling når det er insolvent, som skal vurderes. Det taler til styremedlemmets fordel at også de subjektive forhold blir vurdert, slik at det også må bebreides styremedlemmet at han ikke har overholdt opplysningsplikten. Dette synspunktet anses som sikker rett.

Konklusjonen vil derfor bli at det at selskapet er insolvent ikke er tilstrekkelig for at styremedlemmet skal bli erstatningsansvarlig ved brudd på opplysningsplikten. Det må også kunne bebreides styremedlemmet at han ikke opplyste kontraktsmotpart om selskapets dårlige økonomi.

Det skal derimot mye til for at et styremedlem kan påberope seg en subjektiv unnskyldningsgrunn med ansvarsbefriende virkning. Det må også anføres at ved brudd på opplysningsplikt ved sviktende økonomi, kan det i en del tilfeller være slik at det skal litt mindre til for å kunne vinne frem med en påstand om subjektive unnskyldningsgrunner, da et selskaps økonomiske forhold, spesielt vurderingen av om når selskapet er insolvent er vanskelig å fastslå hvis styremedlemmet ikke har spesielle kvalifikasjoner inne økonomi og regnskap. Dette vil derfor tilsi at det skal mye til for at et styremedlems unnlattelse av å opplyse om selskapets sviktende økonomi er uaktsom.

⁹⁵ S 211

4.2.4 Forholdet mellom selskapets revisor og selskapets styre

Styremedlemmene har ansvar i forbindelse med inngåelse av kontrakter på vegne av selskapet.

Spørsmålet blir om styremedlemmene kan stole på at de opplysninger de får fra selskapets revisor er korrekte, og at revisor gjør den jobben han er ansatt til å gjøre, slik at styret får de riktige opplysninger angående selskapets økonomiske forhold. Eller må de selv foreta en selvstendig vurdering av selskapets økonomi?

Etter asl § 6-12 3 ledd plikter selskapets styre å holde seg løpende orientert om selskapets økonomiske stilling. Ut fra dette er det mye som tyder på at styret selv aktivt må innhente relevant informasjon, og i enkelte tilfeller foreta særlige undersøkelser om dette, se asl § 6-12 4 ledd og § 6-15 2 ledd.⁹⁶

En klar tolkning av asl § 6-12 3 ledd, vil derfor være at styret ikke kan stole på at revisors vurderinger av selskapets økonomi stemmer. Og at de derfor ikke kan stole på at de vil være fri for ansvar hvis de kun stoler på revisors opplysninger. Det kreves at styremedlemmene foretar selvstendige vurderinger på dette området. Spesielt må dette gjelde for om det er grunnlag for fortsatt drift av selskapet. Det vil derimot være større tvil om det kan kreves at styremedlemmene setter seg grundig inn i selskapets regnskaper, for med det å vurdere om revisjonen er foretatt på en tilfredsstillende måte. Dette kan begrunnes med at det ikke oppstilles et krav om at styremedlemmer i aksjeselskaper må ha økonomisk bakgrunn for å kunne sitte i styreverv. Det vil derfor ikke være hensiktsmessig at loven oppstiller et krav om at styremedlemmene skal vurdere om revisjonen er tilfredsstillende utført, da det likevel skal være utført av en kyndig fagperson.

⁹⁶ Andenæs s 380

Spørsmålet om styrets forhold til selskapets revisor har vært oppe i flere dommer. I Frostating Lagmannsretts dom av 2007-01-22, ble et styremedlem frikjent for erstatningsansvar på bakgrunn av at han hadde fulgt opp sin plikt til å holde seg løpende orientert om selskapets økonomiske stilling. Styremedlemmet hadde også ved flere anledninger kommet med konkrete tiltak for å løse problemene, men disse ble ikke gjennomført i tilstrekkelig grad. Lagmannsretten uttaler:⁹⁷

”Hvilket ansvar som påhviler A vil bero på en konkret vurdering av Deltas virksomhet og As rolle i styret, og hans kunnskap om, eventuelt unnlattelse av å skaffe seg kunnskap om forhold av betydning for sin forvaltnings- og tilsynsplikt. Hvilke valgmuligheter han hadde vil også måtte vurderes.”

På bakgrunn av at styremedlemmet kun satt i styret i ett års tid, og at han på denne tiden hadde forsøkt å ta fatt i de problemer han ble forelagt av revisor, ble han frikjent. Retten konkluderte:⁹⁸

”Lagmannsretten er etter dette kommet til at selv om A på enkelte felt har forsømt seg, er det, verken ut fra en bedømmelse av de enkelte forhold eller samlet sett grunnlag for å holde han erstatningsansvarlig for det tap Køhlers som aksjeeiere har lidt. Det er heller ikke påvist ytterligere grunnlag for å holde A ansvarlig for Køhlers' tap som følge av at de var avskåret fra å investere kapitalen i andre selskap.

A blir etter dette å frifinne.”

Også i Gulating lagmannsretts dom av 15.11.94, var styrets forhold til revisor oppe. I denne saken uttalte retten at styremedlemmet, som hevdet at han på grunn av manglende kunnskaper om regnskap ikke forstod selskapets økonomiske situasjon, ikke kunne fritas for erstatningsansvar selv om han forholdt seg til uttalelsene til selskapets revisor. Retten uttalte at styremedlemmet hadde ”en plikt til å vurdere selskapets økonomiske utvikling uavhengig av revisor.” Retten uttalte at:⁹⁹

⁹⁷ Frostating Lagmannsretts dom av 2007-01-22

⁹⁸ Frostating Lagmannsretts dom av 2007-01-22 nederst på siste side

⁹⁹ Gulating Lagmannsretts dom av 15.11.94

”Milde må ha forstått at selskapet var i en meget vanskelig økonomisk situasjon og at det ikke forelå omstendigheter som tilsa noen positiv endring av situasjonen. Han kan ikke høres med at han på grunn av manglende regnskapsinnsikt ikke forsto selskapets svake økonomiske situasjon, og han kan heller ikke høres med at selskapets revisor mente det var grunnlag for fortsatt drift. I egenskap av styreformann og daglig leder har han plikt til i nødvendig grad å sette seg inn i selskapets regnskaper. Han har også plikt til å vurdere selskapets økonomiske utvikling uavhengig av revisor.”

Videre uttalte retten:¹⁰⁰

”Manglende forståelse av og innsikt i situasjonen må under enhver omstendighet tilskrives ham som uaktsom.”

Rettens uttalelser i denne dommen tilsier at et styremedlems manglende innsikt i regnskap ikke ses på som en unnskyldning for ikke å sette seg inn i selskapets økonomiske forhold.

Konklusjonen blir etter dette at hensynet til selskapets kreditorer tilsier at styremedlemmene selv må sørge for å ha den nødvendige oversikt og innblikk i selskapets regnskaper og dets økonomiske situasjon. Kommer styremedlemmet frem til at selskapets økonomi ikke er tilfredsstillende, er det hans plikt å opplyse selskapets medkontrahent om dette.

4.2.5 Culpa in contractu

Styremedlemmet kan også pådra seg erstatningsansvar i forbindelse med oppfyllelse eller ikke-oppfyllelse av en kontrakt. Dette kalles culpa in contractu.

¹⁰⁰ Gulating Lagmannsretts dom av 15.11.94

I Rt-1979-49 tok Høyesterett stilling til om en styreformann hadde opptrådt uaktsomt i forbindelse med mislighold av en avtale. Selskapet hadde inngått en avtale om å betale visse gjeldsavdrag i forbindelse med en prioritetsvikning. Retten uttalte:¹⁰¹

”Spørsmålet om hvorvidt Steidel som styreformann har vist manglende aktsomhet og om han på dette grunnlag er ansvarlig for det tap Burans led ved at de ikke fikk oppgjør etter den avtale som ble inngått 21. januar 1972, må vurderes ut fra Steidels forhold i forbindelse med denne avtale. Det er ikke avgjørende om hans forhold som styreformann ellers kan kritiseres. Slik saken ligger an, kan det som gikk forut for avtalen 21. januar 1972, bare være av betydning dersom det burde ha medført en skjerpet aktsomhet fra Steidels side i forbindelse med denne avtale.”

Retten kom frem til at styreformannen ikke hadde mottatt noen anmodning om at han skulle foreta seg noe for at avtalen skulle bli oppfylt, og at han derfor ikke hadde vært uaktsom.

Også i Rt-1977-608 var spørsmålet om uaktsomhet i forbindelse med oppfyllelse eller ikke oppfyllelse av kontrakt oppe til behandling.

Det var inngått avtale om samarbeid. Det ene selskapet reiste erstatningssøksmål mot et styremedlem i det andre selskapet. Begrunnelsen for søksmålet var at styremedlemmet hadde forsømt sin aktsomhetsplikt til å sørge for løpende innbetalinger av selskapets tilgodehavender. Høyesterett kom frem til at styremedlemmet hadde handlet uaktsomt, og viste til Lagmannsrettens dom i saken¹⁰², der Lagmannsretten påpekte at styremedlemmet kun hadde tilbakebetalt halvparten av det han hadde forpliktet selskapet til. Det resterende beløp hadde han beholdt delvis til eget bruk.

Styremedlemmet er ikke part i avtaler han inngår på vegne av selskapet, og kan derfor ikke bli pålagt noe kontraktsansvar. Det han derimot kan bli ansvarlig for er manglende oppfyllelse av den inngåtte avtalen hvis den manglende oppfyllelse skyldes styremedlemmets uaktsomhet. Styremedlemmet må som følge av sin uaktsomhet ha påført

¹⁰¹ Rt-1979-49 s 49

¹⁰² Rt-1977-608 s 612

medkontrahenten skade i form av økonomisk tap på grunn av manglende oppfyllelse av avtalen. Rettspraksis oppstiller også et krav om at styremedlemmet må ha vært oppfordret til å handle, men likevel ikke har gjort det.¹⁰³

4.3 Erstatningsplikt på grunn av at selskapet ikke har forsvarlig egenkapital

4.3.1 Aksjelovens §§ 3-4 og 3-5

Aksjeloven § 3-4 oppstiller et krav om at selskapet skal ha en egenkapital som er forsvarlig ut fra den risiko og omfang selskapets virksomhet har. Videre bestemmer asl § 3-5 at hvis kravet i § 3-4 ikke er oppfylt, og egenkapitalen er lavere enn det som er forsvarlig, skal selskapets styre straks behandle saken.

Disse reglene var en ny tilføyelse i forhold til aksjeloven 1975. I forarbeidene til aksjeloven 1997 uttaler Departementet:¹⁰⁴

”Det kanskje viktigste er at en slik rettslig standard gir selskapets ledelse en påminnelse og en oppfordring til å foreta fortløpende vurderinger av selskapets økonomiske stilling, og til å iverksette nødvendige tiltak. En plikt til å foreta slike vurderinger ligger for så vidt innebygget i hele systemet, men det har etter departementets syn en egenverdi at kravet fremgår uttrykkelig av loven. Denne funksjonen mener departementet at bestemmelsen vil kunne fylle selv om den er skjønnsmessig utformet. Videre vil en slik klarere betoning av at det er en del av ledelsens plikter å sørge for at selskapet har en forsvarlig egenkapital, trolig gjøre det enklere å vinne fram med erstatningskrav mot ledelsen ... dersom ledelsen ikke løser disse oppgavene på en forsvarlig måte. Etter departementets syn må den foreslåtte bestemmelsen på denne måten sees som et supplement til ansvarsbestemmelsene, og kan ikke anses overflødig ved siden av disse.”

¹⁰³ Rt-179-49 s 49

¹⁰⁴ Ot prp nr 23 (1996-97) på s 52

Videre uttaler Departementet at formålet med reglene i asl §§ 3-4 og 3-5 er å verne kreditorene.¹⁰⁵ Departementets uttalelser kan sammenfattes til å fastslå at formålet med regelen i asl § 3-4 er å formalisere ledelsens plikt til å sørge for at selskapets egenkapital er forsvarlig slik at de har sikret sine kreditorers dekningsmuligheter.¹⁰⁶

Hvis styret unnlater å handle i samsvar med asl § 3-5, vil styremedlemmene kunne bli erstatningsansvarlige i samsvar med reglene om erstatning i asl kapittel 17, og ilagt straffansvar etter asl kapittel 19 og strl § 384 hvis selskapet er insolvent.¹⁰⁷

Hva som er forsvarlig egenkapital i forhold til risikoen ved og omfanget av virksomheten kommer an på om selskapet har ansvarlig lån, gunstig langsiktig finansiering eller andre finansielle forhold som tilsier at selskapet har et mer solid kapitalgrunnlag enn det egenkapitalen sett på egen hånd gir inntrykk av. Det må også ses på hvor høy grad av gjeld selskapet har.¹⁰⁸ Det er altså en helhetlig vurdering av selskapets kapital og gjeld som skal stå bak en vurdering av om selskapets egenkapital er forsvarlig.

Ved vurderingen av om hva som er forsvarlig egenkapital vil man måtte se på om selskapet driver en spesielt risikoutsatt virksomhet eller ikke. Hvis virksomheten er spesielt risikoutsatt så vil dette føre til at kravet til om selskapets egenkapital er forsvarlig vil være strengere. Som en naturlig følge av dette vil selskaper med risikoutsatt virksomhet måtte ha en større egenkapital for at forsvarlighetskravet i asl § 3-4 skal anses som oppfylt.¹⁰⁹

Regelen i § 3-5 innebærer en forutsetning om at styret har en selvstendig plikt til selv å overvåke selskapets egenkapitaldekning kontinuerlig.¹¹⁰

¹⁰⁵ Ot. Prp nr 23 (1996-97) s 37-39

¹⁰⁶ Andenæs s 418

¹⁰⁷ Andenæs s 424 samt NOU 1996 s 147

¹⁰⁸ Norsk Lovkommentar 2005 bind 3 s 2719 fotnote 266

¹⁰⁹ NOU 1992:20 s 102

¹¹⁰ Norsk Lovkommentar 2005 bind 3 s 1220 fotnote 271

4.3.2 Answarets forhold til erstatningsmessig skade

Hvem vil lide tap som følge av at selskapet er underfinansiert?

Asl §§ 3-4 og 3-5 innebærer i følge forarbeidene en skjerpelse av styrets ansvar.

Det vil derfor være naturlig at styremedlemmene kan pålegges erstatningsansvar for å drive et underfinansiert selskap. Spørsmålet er hvem de kan bli erstatningsansvarlige overfor.

Dette er noe aksjelovens forarbeider ikke tar stilling til. Men det kan finnes holdepunkter for at styremedlemmene kan bli erstatningsansvarlige overfor enkeltkreditorer i rettspraksis.

I Rt-1991-119 krevde en enkeltkreditor erstatning med bakgrunn i det tap han ble påført som resultat av at selskapet ikke kunne innfri et leverandørkrav som hadde sjøpanterett i et skip tilhørende kreditoren. Kreditoren fikk ikke medhold. Men rettens uttalelser kan tas til inntekt for at det kan inntre erstatningsansvar i de tilfeller der selskapet, i de tilfeller det er underfinansiert, opptrer på en slik måte at det kan sies å drive med økonomisk spekulasjon for kreditors regning.

Det finnes også flere holdepunkter i rettsavgjørelser fra de ulike lagmannsretter for at boet, på vegne av selskapet selv og kreditorene, kan gå til erstatningssøksmål mot styremedlemmene med bakgrunn i at styret ikke har overholdt sin plikt til å sørge for at selskapet hadde en forsvarlig egenkapital, og dermed drev det insolvente selskap videre for kreditors regning. Se særlig Gulating Lagmannsretts dom av 29.08. 2007, Borgarting Lagmannsretts dom av 22.06. 2007 og Agder Lagmannsretts dom av 31.01. 2008.

I Gulating Lagmannsretts dom av 29.08. 2007 ble et aksjeselskaps styremedlemmer erstatningsansvarlige for å ha drevet selskapet videre selv om det gikk med betydelige underskudd over flere år, og aksjekapitalen var tapt. Lagmannsretten uttalte:¹¹¹

”Lagmannsretten skal i denne forbindelse bemerke at selv om styret i tilfeller som disse bare er pålagt en plikt til å foreslå tiltak, kan det ikke være tvilsomt at det, dersom de øvrige vilkår er oppfylt, kan bli holdt ansvarlig også om de tiltak som blir foreslått, ikke blir fulgt opp av generalforsamlingen. For å komme klar av ansvaret, må styret i et slikt tilfelle begjære oppbud, eller styremedlemmene må frasi seg sine verv. Dette er så vidt forstås ikke bestridt. Lagmannsretten går derfor ikke nærmere inn på denne side av ansvarsspørsmålet.”

Lagmannsretten mener videre at selskapets styre kun virket å være opptatt av omsetningstallene, og selv om omsetningen var økende var den langt under det selskapet hadde budsjettert med. Selv om selskapet gjorde det de kunne for å få kostnadene ved driften ned, ble det ikke tatt noen reelle grep for å styrke egenkapitalen. Med bakgrunn i at selskapet over lengre tid hadde gått med betydelige månedlige underskudd fant retten det kritikkverdig at daglig leder på generalforsamlingen hadde redegjort for den ”gunstige inntektsutviklingen og kostnadsreduksjonen hittil”, og ikke foretok en forsvarlig vurdering av om selskapet var driveverdig eller ikke. Og selv om protokollen fra generalforsamlingen sier at den ”stiller seg bak styrets forslag til tiltak for å bedre egenkapitalen”, kan ikke retten se at det er kommet noen konkrete tiltak på bordet.¹¹²

Også i Agder Lagmannsretts dom av 31.01. 2008 var denne problemstillingen oppe til vurdering. I denne saken hadde et aksjeselskap drevet med store underskudd over en lengre periode, og aksjekapitalen var tapt. Det ble åpnet konkurs i selskapet etter kreditorbegjæring. Boet reiste erstatningssøksmål mot selskapets styremedlemmer og fikk medhold. Selskapets styremedlemmer ble solidarisk erstatningsansvarlige overfor konkursboet.

Retten uttaler:¹¹³

¹¹¹ Gulating Lagmannsretts dom av 29.08. 2007

¹¹² Gulating Lagmannsretts dom av 29.08. 2007

¹¹³ Agder Lagmannsretts dom av 31.01. 2008

”Det erstatningsrettslige styreansvaret er individuelt for det enkelte styremedlem, jf. [Rt-1930-533](#).

Ansvarsgrunnlag, ansvarets omfang og eventuelle ansvarsfrihetsgrunner skal således bedømmes særskilt for den enkelte. Blir flere ansvarlig for samme skade, vil de imidlertid hefte solidarisk, jf. skbl. § 5-3.

Utgangspunktet er at den enkelte skadevolder må bedømmes ut fra sin kunnskap om den faktiske situasjon på det tidspunkt som er avgjørende. Hva vedkommende faktisk kjente til må dessuten suppleres med det han/hun burde skaffet seg kunnskap om, jf. § 6-12 tredje ledd om plikten til å holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling. I selskap med daglig leder må dog styret normalt anses fritatt for plikt til å holde seg orientert om enkeltheter i den daglige virksomhet og således ansvarsfritt kunne bygge på daglig leders opplysninger. Dette gjelder likevel bare så lenge det ikke er særlige grunner til å foreta nærmere undersøkelser, jf. Andenæs s. 657.”

Andenæs mener, som tidligere nevnt at brudd på styrets plikt til å sørge for at selskapet har en forsvarlig egenkapital etter reglene i asl §§ 3-4 og 3-5 kan føre til at styremedlemmene blir ansvarlige etter erstatningsreglene i lovens kapittel 17 og straffansvarlige etter lovens kapittel 19 og etter strl § 284 hvis selskapet er insolvent.¹¹⁴ Dette, sammenholdt med rettspraksis, tilsier at styremedlemmene kan holdes ansvarlige overfor både selskapet og kreditorene.

Skal en enkeltkreditor kunne kreve erstatning av styremedlemmene på bakgrunn av §§ 3-4 og 3-5 må han ha inngått avtalen med selskapet på det tidspunkt selskapet var underfinansiert. Derimot må styremedlemmenes ansvar overfor selskapet bunne i at styret har drevet selskapet videre etter at egenkapitalen var lavere enn forsvarlig, og selskapet på grunn av dette er blitt påført tap, se for øvrig lagmannsrettsdommene ovenfor.

Et erstatningsansvar for en enkeltkreditors tap vil etter mitt syn, kunne inntre der selskapet har inngått en kontrakt med kreditor, men selskapet ikke klarer å gjennomføre fordi den økonomiske stillingen til selskapet er for svak. Dette kan begrunnes med at styret da ikke

¹¹⁴ Andenæs s 424

har tatt tilstrekkelig hensyn til kontraktsparten, og dermed opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt.

Handleplikten etter asl § 3-5 antas å beskytte selskapet og kreditorfellesskapets interesser. Styremedlemmenes erstatningsplikt overfor selskapet og kreditorfellesskapet vil kunne inntre der styret har latt selskapet fortsette driften som før, på tross av at selskapet er underfinansiert, og dermed påført selskapet og/eller kreditorfellesskapet tap.

Det kan på bakgrunn av ovenfor nevnte rettspraksis antas at styremedlemmene kan bli erstatningsansvarlige overfor enkeltkreditor, kreditorfellesskapet og selskapet selv, ved brudd på asl § 3-4. For brudd på handlingsplikten i asl § 3-5 er det derimot lite trolig at enkeltkreditor kan få gjennomslag for et erstatningssøksmål, da bestemmelsens formål er å beskytte selskapet og kreditorfellesskapet.

4.3.3 Uaktsomhetsvurderingen ved underfinansiert selskap

Det kreves at styremedlemmet har opptrådt erstatningsbetingende uaktsomt for at han skal bli erstatningsansvarlig på grunnlag av at selskapet er underfinansiert. Vurderingen vil bestå i en objektiv og en subjektiv del. Den objektive vil være om selskapet er underfinansiert, og den subjektive om styremedlemmet burde eller måtte skjønne dette. Andenæs mener at styret må ha opptrådt uaktsomt ved å utsette selskapet for en uakseptabel risiko uten å fremlegge det for selskapets eiere. Videre må styret ha opptrådt uforsvarlig og uaktsomt i forhold til det tap som kreves erstattet.¹¹⁵

Også her kommer opplysningsplikten inn. Har styremedlemmet gitt medkontrahenten opplysninger om selskapets økonomiske stilling, vil erstatningsansvaret kunne bortfalle helt eller delvis. Går medkontrahenten likevel med på kontrakten, vil det tilsi at han har akseptert risikoen, og dermed ikke bør tilkjennes erstatning. Dette følger også av

¹¹⁵ Andenæs s 424-425

alminnelige erstatningsrettslige prinsipper.

I forarbeidene uttalte Departementet følgende om ansvarsvurderingen knyttet til asl §§ 3-4 og 3-5:¹¹⁶

”Som nevnt vil en sterkere betoning av selskapets plikter med hensyn til egenkapitalens størrelse trolig bidra til å gjøre det enklere å vinne fram med erstatningskrav. Dette er etter departementets syn ønskelig. Departementet er ikke redd for at bestemmelsen vil føre for langt i så måte. For at ansvar skal være aktuelt, må egenkapitalen rent faktisk være uforsvarlig lav, og i tillegg må ledelsens vurdering av situasjonen anses uaktsom. De usikkerhetsfaktorer som gjør seg gjeldende ved vurderingen av om kapitalen er forsvarlig, tilsier at ledelsen får et visst spillerom og at ansvar bare fastsettes i noe grovere tilfeller.”

Dette medfører at om styret har oppfylt sin handleplikt etter asl § 3-5, vil dette medføre at styret fritas for erstatningsansvar, da de ikke kan sies å ha handlet uaktsomt.¹¹⁷

Se også Frostating Lagmannsretts dom av 06.12. 2004, der styreleder ble saksøkt på grunn av at selskapet hadde fortsatt driften selv om det var underfinansiert, og fristen for å melde oppbud hadde kommet. Styreleder ble imidlertid frikjent da han hadde kommet med finansieringsforslag basert på videre drift, men dette ble nedstemt av flertallet i styret. I denne saken var Lagmannsretten delt i synet på om styreleder hadde handlet erstatningsbetingende uaktsomt. Flertallet mente styreleder ikke kunne klandres for de problemer selskapet hadde med et nytt regnskapssystem, og at hans forslag om å flytte selskapets produksjon til Litauen, og ny tilførsel av likviditet var forslag som kunne ha reddet selskapet unna en konkurs.

Flertallet uttaler:¹¹⁸

”Det må understrekes at denne vurdering av selskapets kapital situasjon bygger på de endelige regnskapstall. Styreleder satt ikke med denne informasjon i den periode hvor ansvar gjøres gjeldende. Han var imidlertid klar over det svake driftsresultat høsten 2001. Han måtte også regne med at denne utvikling kunne fortsette i 2002. På den annen side arbeidet både styret og styrets leder ut fra den forutsetning at selskapet skulle tilføres

¹¹⁶ Ot prp nr 23 (1996-97) s 52

¹¹⁷ Andenæs s 425

¹¹⁸ Frostating Lagmannsretts dom av 06.12. 2004

likviditet og ny kapital så snart regnskapstallene var klare. Videre bygde styreleder på den forutsetning at det negative driftsresultat ville snu til et positivt resultat etter flyttingen til Litauen. At det forelå et realistisk grunnlag for denne forutsetning er senere bekreftet gjennom regnskapet for Devold of Norway AS for 2003. Her fremgår det at selskapet fikk et driftsresultat før skatt på kr 4,5 mill. Selv om det legges inn finanskostnader i samsvar med gjeldsbelastningen i Devold Tekstil AS ved konkursåpningen, blir driftsresultatet fortsatt positivt med kr 3,3 mill. Slik saken fremsto for styreleder har derfor flertallet kommet til at han ikke har forsømt sin handlingsplikt etter aksjeloven § 3-5 jf. § 3-4.”

I Rt-1991-191 mente Høyesterett at styremedlemmene ikke hadde handlet uforsvarlig da de hadde en berettiget forventning om å unngå ytterligere tap, og at de ville få ytterligere kapital til disposisjon om det ble nødvendig. Det forelå derfor ikke noen uforsvarlig spekulasjon på kreditors bekostning. Og det var heller ikke gitt noen feilaktige eller villedende opplysninger til kreditor om selskapets økonomi. Retten sier:¹¹⁹

”I Aktieselskaber og Anpartsselskaber, København 1986, uttaler Bernhard Gomard blant annet:

”...Ansvar forudsætter imidlertid, at der er handlet uforsvarligt. Kreditrisiko er en almindeligt kendt og en uundgåelig del af risikoen ved at drive virksomhed. Kreditorerne må selv skaffe sig eller bede medkontrahenten selv eller andre om oplysning om hans kreditværdighed som debitor. ...”

Deretter uttales det at en skyldner selvfølgelig verken positivt eller negativt må villed sine kreditorer. Jeg er enig i disse betraktninger. I vår sak er det ikke gitt uriktige eller villedende opplysninger. Det styremedlemmene bebreides for, er at de burde ha grepet inn og forhindret certepartiinngåelsen når linjens økonomiske stilling var så vanskelig. I dette bilde hører da med at CFN gjennom offentlig register kunne ha funnet ut at man kontraherte med et aksjeselskap med en så beskjeden aksjekapital som kr 150.000,-.”

Videre sier førstvoterende:

”I vår sak kan jeg ikke se at Høyesterett har grunnlag for å betegne som urealistisk styrets håp om at man ved befraktningen av M/S "ARAO" skulle lykkes i å snu utviklingen, eller i alle fall ikke lide større tap enn Normount kunne bære. Noen uforsvarlig spekulasjon på kreditorenes bekostning kan jeg ikke se foreligger.”

Høyesterett kom ut fra dette frem til at styremedlemmene hadde handlet ut fra en normal forretningsmessig vurdering, selv om de kanskje hadde en noe høy grad av optimisme, og styremedlemmene hadde derfor ikke handlet erstatningsmessig uaktsomt.”¹²⁰

¹¹⁹ Rt-1991-119 s 126

¹²⁰ Rt-1991-119 s 124-127

Det kreves ikke bare at selskapet skal være underfinansiert for at det skal kunne ilegges ansvar. Det kreves også at det var uaktsomt av styremedlemmene å la driften fortsette videre uten at de hadde sørget for tilstrekkelig finansiering av selskapet. Culpanormens subjektive side krever at styremedlemmene forsto eller burde forstått at driften ikke lenger var forsvarlig. Departementet sier derimot i forarbeidene til loven at ved bedømmelsen av egenkapitalen er forsvarlig må ledelsen få et visst spillerom.¹²¹ Dette virker fornuftig da det kan være mange faktorer som spiller inn ved denne bedømmelsen. Det er ofte ledelsen i et selskap som har størst kunnskaper om hvordan selskapet kan komme seg ut av en situasjon der egenkapitalen ikke lenger er forsvarlig. Det kan også være en del usikkerhetsmomenter til stede ved vurderingen om egenkapitalen er forsvarlig. Det er nok dette departementet har tatt hensyn til ved å gi ledelsen litt spillerom på dette punktet.

4.4 Erstatningsutmålingen

I denne delen vil jeg se på hvilke poster enkeltkreditor kan kreve erstattet. Utgangspunktet må være at fastsettelsen av erstatningssummens størrelse må tilsvare den erstatningsmessige skade styremedlemmenes ansvarsbetingende feil har forårsaket.¹²² Det erstatningsmessige tapet bør beregnes ut fra en forestilling om at den eller de skadelidte settes i den økonomiske stilling de ville ha vært dersom den skadevoldende handling ikke hadde skjedd.¹²³ Dette kommer fra det alminnelige prinsipp om at det skal være årsakssammenheng mellom den erstatningsmessige skade og det tap som skal

¹²¹ Ot.prp.nr 23 (1996-97) s 52

¹²² Aarum s 552

¹²³ Aarum på s 554 og 560

erstattes.¹²⁴ Skadeserstatningsloven § 4-1 sier at den skadelidte skal ha ”full erstatning” for formuesskader.

Ut fra dette må en enkeltkreditors erstatning utmåles på en slik måte at han stilles som om han ikke hadde inngått kontrakten. Han vil dermed få erstatning etter de omkostninger han har hatt som følge av inngåelsen av kontrakten. Dette kalles den negative kontraktsinteresse.

Aarum mener at skadelidtes erstatning må utmåles på bakgrunn av at skadelidte ikke hadde villet inngått kontrakten dersom skadevolder ikke hadde opptrådt uaktsomt. Kreditor skal erstattes tapet han har lidt ved å stole på avtalen. Dette er det som kalles den positive kontraktsinteresse. Den positive kontraktsinteresse innebærer og sette skadelidte i samme stilling som om kontrakten var blitt riktig oppfylt. Aarum mener både den negative kontraktsinteresse og den positive kontraktsinteresse gir veiledning for hvilke poster styremedlemmenes erstatningsansvar omfatter, og at formålet med styreansvaret blir det samme som formålet med erstatningsansvar ved ugyldige kontrakter.¹²⁵ Det må også forekomme årsakssammenheng mellom styremedlemmets uaktsomme handling og det erstatningsmessige tap kreditor har lidt.¹²⁶

Begge disse synspunktene støttes i rettspraksis, se Rt-1998-276 der skadelidt ikke fikk medhold i at han skulle ha oppfyllelsesinteressen erstattet. Høyesterett mente at det ikke var årsakssammenheng mellom tapt fortjeneste og skadevolder sin uaktsomhet.

Høyesterett uttalte:¹²⁷

”Granrud har anført at Maurseths erstatningsansvar også omfatter oppfyllelsesinteressen. Denne utgjør den merverdi utover kjøpesummen som bilen ville hatt dersom den oppgitte kilometerstand hadde vært riktig. Etter mitt syn kan Granrud ikke få medhold i dette kravet. Erstatningskravet mot Maurseth bygger nettopp på

¹²⁴ Lødrup Erstatningsrett s 395

¹²⁵ Aarum s 561

¹²⁶ Aarum s 562

¹²⁷ Rt-1998-276 på s 282

den forutsetning at Granrud ikke ville ha kjøpt bilen dersom Maurseth ikke hadde utvist ansvarsbetingende uaktsomhet. Det foreligger da ikke årsakssammenheng mellom fortjenestetapet og Maurseths uaktsomhet. Heller ikke rettspraksis gir støtte for at tapte fortjeneste skal erstattes når et selskaps tillitsmenn/daglig leder er erstatningsansvarlig på deliktsgrunnlag, jf dommen i [Rt-1929-705](#) og fremstillingen hos Normann Aarum: Styremedlemmers erstatnings ansvar i aksjeselskaper, Oslo 1994 564 flg.”

Når det gjelder spørsmålet om skadelidte kan få erstattet sin tapte fortjeneste som følge av styremedlemmets uaktsomhet, så er dette også et spørsmål om det er årsakssammenheng mellom tapet og skaden. Aarum mener det strengt tatt ikke er sammenheng mellom tapte fortjeneste og den skadevoldende handling.¹²⁸ Dette synet støttes også av Byrettens flertall i Rt-1975-198:¹²⁹

”Det saksøkeren i tilfelle skal ha erstattet er det tap han har lidt. Det blir i det foreliggende tilfelle ikke salgssummen, men det kabelpartiet har kostet A/S Elektrisk Produksjon. I salgssummen må det derfor gjøres fradrag med kr. 8-10.000,- som utgjør det beløp saksøkeren skjønnsmessig har oppgitt som den fortjeneste salget skulle innbragt. Retten legger derfor til grunn at kabelpartiets kostpris for selgeren var kr. 90.000,-. Det er dette beløp - med fradrag av den dividende saksøkeren vil få av salgssummen i konkursboet til Johansen A/S - som i tilfelle skal erstattes.”

Det er ikke sannsynlig at medkontrahenten kan kreve erstattet hele sin utestående fordring på selskapet med fradrag for den dividende boet gir. Det er kun de omkostninger avtalen har kostet ham som kan kreves erstattet.¹³⁰

Det synes etter dette klart at man ved erstatningsutmålingen kun må foreta en avregning av hvilke omkostninger avtalen har påført kreditor, og så erstatte disse. Det må videre tas fradrag for den dividende kreditor får fra selskapets konkursbo. Dette kan også ses som en form for rimelighets hensyn, da det ville være urimelig om skadelidte skulle kunne få erstattet den utestående fordrings fulle pålydende, da en del av fordringen vil være det skadelidte skulle tjene på avtalen, ikke det avtalens gjenstand kostet i innkjøp.

¹²⁸ Aarum s 564

¹²⁹ Rt-1975-198 s

¹³⁰ Aarum s 561

5 Mulige virkninger for enkeltkreditors krav om erstatning som følge av tvistelovens regler om gruppesøksmål

Den nye tvisteloven, som trådte i kraft fra 01.01. 2008 åpner i kapittel 35 for gruppesøksmål. Aarum uttalte i sin doktoravhandling i 1994 at en av grunnene til at vi her til lands ikke hadde særlig mange saker om styremedlemmers erstatningsansvar var at vi ikke hadde adgang for gruppesøksmål.¹³¹ Det at vi nå har fått en regel i den nye tvisteloven som åpner for gruppesøksmål kan derfor føre til en økt hyppighet av slike saker i rettssystemet.

Det at det åpnes for at grupper kan gå til søksmål mot samme saksøkte, vil føre til at kostnadene for de enkelte involverte i søksmålet vil bli redusert. Dette fordi selv om det er mange saksøkere, vil det kun bli ett rettsgebyr å betale. Videre vil saksomkostningene kunne deles på hele gruppen. Alt dette fører til at den økonomiske risikoen og belastningen for å gå til søksmål reduseres for hver enkelt saksøker. Dette vil igjen føre til at terskelen for å gå til søksmål kan bli lavere enn den var før den nye loven trådte i kraft.

Det første vilkåret for å kunne gå til gruppesøksmål er at det må være flere personer som må ha samme krav. Videre må kravene ha likt faktisk og rettslig grunnlag, og de som reiser gruppesøksmålet må kunne knytte seg til en norsk domstol jf. tvl § 35-2.

Videre oppstiller loven et krav om at kravene kan behandles av retten med den samme sammensetning og etter hovedsakelig samme saksbehandlingsregler, og at gruppesøksmål er den beste behandlingsformen. Det oppstilles også et krav om at det skal være grunnlag for å utpeke en grupperepresentant.¹³²

¹³¹ Aarum på s 132-133

¹³² Kristin Storvik, tvistelovbrev nr. 32 (2007) øverst på første side

Som begrunnelse for innføringen av gruppesøksmål uttaler utvalget seg i NOU i del II kap. 17.5.2 (s.488-490):¹³³

”Konklusjonen må være at de kollektive løsningsbehov for erstatningskrav som er så store at de kan forfølges gjennom individuelle søksmål, iallfall langt på vei kan ivaretas gjennom regler om subjektiv kumulasjon. Men det er, som utvalget kommer til nedenfor, visse mangler ved de nåværende regler. Her kan det for det første pekes på at graden av koordinering kan bli lettere og større i et formalisert gruppesøksmål. Gruppen vil opptre samlet og ved én prosessfullmektig. Det vil samlet sett normalt kunne bli en rimeligere prosess. Et gruppesøksmål vil også normalt kreve en mindre involvering av den enkelte part. Grupperepresentanten vil handle på vegne av gruppen. Det kan medføre en senkning av søksmålsterskelen også i tilfeller hvor den enkeltes krav er stort nok til å gi grunnlag for et individuelt søksmål. I denne forbindelse kan det også være grunn til å peke på at et gruppesøksmål kan gjelde tvister som for gruppemedlemmene angår et varig kontraktsforhold. Gruppesøksmål vil f.eks. kunne være aktuelt hvor tvisten gjelder om en bank har gitt for kort varsel om renteforhøyelse. Den enkelte kunde vil her kunne vike tilbake for et individuelt søksmål, selv om tvisten gjelder atskillige tusen kroner, for ikke å stille seg selv i et uheldig lys overfor sin bankforbindelse med henblikk på mulige fremtidige låneavtaler. Terskelen for å slutte seg til et gruppesøksmål, vil nok av de aller fleste i denne relasjon bli betraktet som atskillig mindre.”

Også hensynet til effektiv utnyttelse av domstolsressursene kan tilsi at det åpnes for gruppesøksmål. Slike søksmål vil nok som påpekt ofte gi en større grad av koordinering, og derfor være ressursbesparende, sammenliknet subjektiv kumulasjon med et stort antall parter. »”

Ut fra dette kan man si at det er hensynet til den enkelte skadelidte og domsprosessen, herunder hensynet til økonomi og effektivitet som ligger bak innføringen av gruppesøksmål i norsk rett.

Om innføringen av gruppesøksmål får noen direkte innvirkning på antallet søksmål

¹³³ Ot prp nr 51 (2004-2005) øverst på s 326

om styremedlemmers erstatningsansvar er det vanskelig å si noe konkret om på dette tidspunktet. Tvisteloven har bare vært i bruk i litt over 4 måneder, og vi må nok vente og se noen år frem i tid om vi får noen økning i antallet saker om styremedlemmers erstatningsansvar.

Det store spørsmål blir hvilken tolkning man setter på vilkåret om at alle kravene i gruppessøksmålet må ha likt faktisk og rettslig grunnlag. Det sier seg selv at det vil være vanskelig for flere enkeltkreditorer å ha krav med likt faktisk og rettslig innhold, da avtalene kan være inngått på forskjellige tidspunkt og avtalene kan være av forskjellig art. om adgangen til å gå til gruppessøksmål vil føre til flere saker om styremedlemmers erstatningsansvar vil derfor avhenge av tolkningen av dette vilkåret.

En mulig tolkning kan være at kravenes faktiske og rettslige grunnlag avgjøres av om kravene oppstod etter at insolvensen inntrådte, og om de oppstod som følge av uaktsomme handlinger av selskapets styremedlemmer. En annen løsning er at vilkåret om at kravene må ha likt faktisk og rettslig innhold tas på ordet. Da vil vi sannsynlig vis ikke få se flere saker om styremedlemmers erstatningsansvar i form av gruppessøksmål, da enkeltkreditorer med særlige krav ikke vil kunne oppfylle kravene for å kunne gå til gruppessøksmål.

Men det er på det skrivende tidspunkt vanskelig å se hvilken vei retten velger på dette punktet, da reglene om gruppessøksmål er helt nye, og ingen saker har til nå vært til behandling i rettssystemet.

Heller ikke forarbeidene gir noen særlige holdepunkter for hvordan vilkåret om likt faktisk og rettslig innhold skal tolkes. Derfor stiller jeg meg noe avventende til hvordan dette vil bli behandlet i praksis.

6 Oppsummering og konklusjon

For at styremedlemmer skal kunne bli erstatningsmessig ansvarlig må de tre vanlige erstatningsmessige vilkår være til stede. Dette er som tidligere nevnt at styremedlemmets uaktsomhet har påført noen en erstatningsmessig skade og det må foreligge ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng. Det er spørsmålet om det er påført kreditor en erstatningsmessig skade som er vanskeligst i forhold til denne oppgavens problemstilling. Selskapsinteressen består av både aksjonærinteressen og kreditorenes interesser. Opptrer styremedlemmene uaktsomt kan de skade disse interessene og påføre enkeltkreditorer tap. Hvis et selskap drives videre etter at fristen for å melde oppbud er kommet, vil det være selskapsinteressen som blir påført tapet. Slike tap, som rammer selskapsinteressen, må fremmes av selskapet eller hvis det går konkurs, dets konkursbo. Kreditorfellesskapet regnes som en selvstendig erstatningsrettslig vernet enhet om deres selskapsinteresse er påført tap. Det er konkursboet som i slike tilfeller skal fremme erstatningskravet på vegne av kreditorfellesskapet.

Når en enkeltkreditor påføres et direkte særlig tap i forbindelse med en inngåelse av en kontrakt, og tapet skyldes uriktige eller villedende opplysninger om selskapets økonomi fra selskapets styremedlemmer, så kan dette tapet kreves erstattet av selskapets styremedlemmer. Men også her må det foreligge ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng. Slikt særlig tap for enkeltkreditor kan også forekomme der styremedlemmet, på vegne av selskapet, unnlater å opplyse kreditor om selskapets sviktende økonomi ved inngåelse av en kontrakt. Styremedlemmenes opplysningsplikt om selskapets sviktende økonomi inntreffer på det tidspunkt da selskapet ble insolvent.

Særlig tap for en enkeltkreditor kan også forekomme der styremedlemmet har gitt manglende eller villedende opplysninger om kontraktgjensstanden. Styremedlemmer kan også bli erstatningsansvarlige ovenfor enkeltkreditor for culpa in contractu.

Dersom selskapets egenkapital er lavere enn det som er forsvarlig, kan styremedlemmene pådra seg erstatningsansvar overfor en enkeltkreditor. Men dette gjelder kun om styremedlemmet har handlet uaktsomt. Slik uaktsomhet kan oppstå ved at styremedlemmet, på vegne av selskapet inngår en stor kontrakt som selskapet ikke er i stand til å fullføre på grunn av for lite kapital.

Aksjeselskapers styremedlemmer har en selvstendig plikt til å vurdere om selskapets økonomi er forsvarlig. Dette innebærer at styremedlemmene ikke kan unnskyldes seg med at selskapets økonomi er under tilsyn av en revisor. Styremedlemmene skal selv foreta slike vurderinger uavhengig av de vurderinger revisor gjør.

Når en enkeltkreditor har blitt påført et særlig tap, skal erstatningen utmåles på bakgrunn av at han ikke ville ha inngått kontrakten med selskapet.

Det er mulig for aksjeselskaper å begrense styrets erstatningsansvar ved å tegne ansvarsforsikringer for sine styremedlemmer. Dette gjør at om styremedlemmet kommer opp i en situasjon der han har opptrådt uaktsomt, vil ikke kreditorene kunne gå på ham personlig, men må gå på hans forsikringselskap. Det er også mulig for selskapet, gjennom vedtak i generalforsamlingen eller via tredjemann og inngå skadesløserklæringer. Dette er erklæringer om at enten selskapet eller tredjemann skal dekke de erstatningskrav styremedlemmet pådrar seg, slik at styremedlemmet selv blir skadesløs.

Selskapet kan også vedta at styremedlemmene gjennom sine verv som tillitsmenn, skal bli holdt ansvarsfrie ved eventuelle erstatningskrav. I slike tilfeller vil selskapet selv holdes ansvarlig for styremedlemmenes uaktsomme handlinger.

Muligheten for at enkeltkreditorer som har særlige krav kan gå sammen i et gruppesøksmål og kreve erstatning av et selskaps styremedlemmer gjør at antallet saker om styremedlemmers erstatningsansvar kan øke. Adgangen for enkeltkreditorer til å gå sammen for å kreve erstatning av styremedlemmene, vil føre til at den økonomiske risikoen

ved å gå til søksmål for den enkelte ikke blir så stor som den ville vært hvis de skulle anlegge søksmål alene. Om gruppesøksmål er en aktuell mulighet for kreditorer med særlige krav vil avhenge av hvordan man tolker vilkårene loven oppstiller for å kunne gå til gruppesøksmål. Dette er i skrivende stund uvisst.

Det som er avgjørende for om en enkeltkreditor kan kreve erstatning fra et styremedlem etter konkurs, vil etter dette være at han må ha lidt et særlig tap. Styremedlemmet må videre ha handlet erstatningsbetingende uaktsomt, og det må foreligge årsakssammenheng mellom enkeltkreditorens tap og styremedlemmets erstatningsbetingende uaktsomhet.

7 Litteraturliste

Andenæs, Mads Henry (2006) Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper 2 utgave –Oslo: 2006

ISBN-13: 978-82-997439-0-7

Eckhoff, Torstein (2001) Rettskildelære 5 utgave ved Jan E. Helgesen –Oslo:

Universitetsforlaget 2001

ISBN 82-518-3988-2

Lødrup, Peter (1999) Erstatningsrett, 4 utgave –Oslo: 1999

ISBN 82-91724-05-9

Norsk Lovkommentar 2005

ISBN 82-05-34491-4

Reiersen, Hedvig Bugge (2007) Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper-
Bergen: Fagbokforlaget

ISBN 978-82-450-0501-1

Storvik, Kristin Tvistelovbrev nr. 32 (2007) Gruppesøksmål

Sæbø, Rune (2002) Om erstatningskrav i aksjeselskapsforhold, Nybrott og odling.
Festskrift til Nils Nygaard s 199

Aarbakke, Magnus m.fl. (2000) Aksjeloven og allmennaksjeloven med kommentarer-Oslo:
Tano Aschehoug, 2000
ISBN 82-518-3770-7

Aarum, Kristin Normann (1994) Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper-
Oslo: Ad notam Gyldendal, 1994
ISBN 82-417-0390-2

8 Rettspraksis

8.1 Høyesterettsdommer

Rt-1929-705

Rt-1930-533

Rt-1933-115

Rt-1938-129

Rt-1975-198

Rt-1977-608

Rt-1979-49

Rt-1979-81

Rt-1987-1569

Rt-1991-119

Rt-1993-20

Rt-1993-987

Rt-1993-1399

Rt-1998-276

8.2 Lagmannsrettsdommer

Eidsivatings Lagmannsretts dom av 15.12.72

Agder Lagmannsretts dom av 06.01.88

Eidsiva Lagmannsretts dom av 14.05.91

Gulating Lagmannsretts dom av 15.11.94

Frostating Lagmannsretts dom av 06.12. 2004

Frostating Lagmannsretts dom av 2007-01-22

Borgarting Lagmannsretts dom av 22.06. 2007

Gulating Lagmannsretts dom av 29.08. 2007

Agder Lagmannsretts dom av 31.01. 2008

8.3 Byrettsdommer

Oslo Byretts dom av 15.12.92

9 Lovregister

Almindelig borgerlig Straffelov, straffeloven (strl) av 22. mai 1902 nr. 10

Lov om skadeserstatning, skadeserstatningsloven (skl) av 13. Juni 1969 nr. 26

Lov om fordringshavers dekningsrett, dekningsloven (deknl) av 4 juni 1976 nr. 59

Lov om aksjeselskaper (opphevet), aksjeselskapsloven (asl 1976) av 4. Juni 1976 nr. 59

Lov om gjeldsforhandling og konkurs, konkursloven (kkl) av 8. Juni 1984 nr. 59

Lov om forsikringsavtaler, forsikringsavtaleloven (fal) av 16. Juni 1989 nr. 69

Lov om aksjeselskaper, aksjeloven (asl) av 13. Juni 1997 nr. 44

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister, tvisteloven (tv1) av 17. Juni 2005 nr. 90

10 Offentlige publikasjoner

Ot. Prp. Nr. 23 (1996-97)

Ot. Prp. Nr. 36 (1993-94)

Ot. Prp. Nr. 37 (2003-04)

Ot. Prp. Nr. 51 (2004-2005)

NOU 1992:20 Ny aksjelov

NOU 2001:32 Rett på sak, Bind A (Ny tvistelov)

